

Rättsutlåtande

2018-07-04

Angående skyddet för samlingslokalsföreningars föreningsrätt i förhållande till grundlagsregler och bidragsgivande stat och kommun.

UPPDRAGET

Frågeställningar från Samlingslokalsorganisationernas samarbetskommitté (SAMSAM):

1. Har samlingslokalsorganisationernas medlemmar rätt att utifrån principen om alla människors lika värde säga nej till uthyrning av lokaler till organisationer och aktörer som inte står bakom denna princip?
2. Som exempel för frågeställningen står Folkets Hus och Parkers lokaluthyrningspolicy <https://www.folketshusochparker.se/om-oss/lokaluthyrningspolicy/> där medlemmar uppmanas att säga nej till icke-demokratiska, rasistiska och exkluderande organisationer och aktörer.
3. Har kommunen rätt att ställa krav i samband med offentligt stöd till ideella lokalförvaltande föreningar att dessa ska hyra ut till ”alla föreningar”? Alltså att de ska hyra ut lokaler till icke-demokratiska organisationer som t.ex. Nordisk Motståndsrörelse.
4. I förlängningen är frågan om kommunen/det offentliga har rätt att styra/påverka ideell sektors värdegrund?

Svaren på frågorna ska utgå från kommunallag, diskrimineringslag, föreningslag, grundlagen samt ev. tidigare domar som kan vara vägledande ex fallet från Ånge eller andra som kan vara vägledande.

SAMMANFATTNING

En samlingslokalsförening som äger sitt hus och som inte har annat än ett **organisationsbidrag** har möjlighet att vara oberoende enligt gängse normer inom föreningsrätten och kan vägra att hyra ut till de föreningar eller politiska organisationer som är odemokratiska, med hänvisning till att det står i strid med föreningens stadgar. I dessa fall är det alltså upp till föreningen att själva avgöra vilka organisationer man vill hyra ut sina lokaler till.

I samband med andra bidrag till föreningar har stat (ex. Boverket) och kommun att iaktta grundlagsregler och kommunallagsregler om likabehandling samt objektiva och sakliga skäl inom ramen för sina bidragskriterier. Både statliga och kommunala organisationer har därtill direkta krav på en bidragsmottagare att denne måste omfatta demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter och inte vara rasistiska för att alls få ett bidrag.

De bidrag stat och kommun ger till föreningslivet skall ses som en del av skyldigheten enligt internationella överenskommelser, Europakonventionen och grundlag att verka positivt för utveckling av föreningslivet och det civila samhället samtidigt som det föreligger en skyldighet att respektera föreningsrätten och därmed föreningarnas oberoende. Bidragen som ges ut idag till föreningslivet från stat och kommun och som föreningslivet är beroende av innefattas i en struktur där dessa i stort sett är de enda bidrag som förekommer då alternativet välgörenhet i allmänhet inte har ansetts vara ett alternativ som gynnats generellt.

Har en samlingslokalsförening som äger sitt hus **lokalbidrag** kan dessa innebära att bidragsgivaren anser att de har en skyldighet att kräva av samlingslokalsförening att de har att iaktta likabehandlingsprincipen samt objektiva och sakliga skäl inom ramen för föreningens uthyrning av lokaler. Det kan då innebära att bidragsgivaren anser att en samlingslokalsförening inte kan vägra att hyra ut till föreningar eller politiska organisationer med hänvisning till att de har odemokratiska uppfattningar för att samlingslokalsföreningen ska få behålla fortsatta bidrag. Här kan statens och kommunens agerande innefatta ett intrång i och kränkning av föreningarnas föreningsrätt och oberoende.

I det fall en samlingslokalsförening har avtalat om att för kommunens räkning utföra visst **kommunalt förvaltningsuppdrag** gäller enligt grundlag att det objektivitets- och normmässighetskrav som kommunen har att iaktta även gäller för samlingslokalsföreningen. Det innebär att kommunen och en eventuell hyresgäst kan kräva att en samlingslokalsförening hyr ut till föreningar eller politiska organisationer även om dessa har odemokratiska uppfattningar. I det fall samlingslokalsföreningen frivilligt ingår i avtal med stat och kommun kan detta inte anses innefatta ett intrång i och kränkning av föreningarnas föreningsrätt och oberoende om inte avtalet bygger på ett beroende från samlingslokalsföreningens sida. Då kan det eventuellt bedömas annorlunda.

En första rekommendation är att samlingslokalsföreningar som är i en beroendeställning för sin existens av till exempel lokalbidrag, begär omförhandling med stat och/eller aktuell kommun. Detta för att förhindra att bidrag innefattar krav som står i strid med samlingslokalsföreningens stadgar och kränker dess föreningsrätt. Ett sätt att undgå en sådan styrning och kränkning av föreningsrätten vore att omvandla lokalbidragen till organisationsbidrag.

En andra rekommendation är att SAMSAM inom ramen för den offentliga utredning som har startats angående stödet till civila samhället och dess oberoende, kräver ett bredare och mycket högre

organisationsbidrag. En sådan förändring skulle förhindra den devalvering av föreningarnas oberoende som idag föreligger i samband med lokalbidragen, projektbidragen eller uppdragsersättningarna.

Rekommendation för rättslig aktivism:

Det vore av vikt att enskilda samlingslokalsföreningar och SAMSAM tar upp frågan om rätten att vägra hyra ut till konstaterade icke-demokratiska organisationer till rättslig prövning i högre instanser. Den rättsliga argumentationen ska då utgå ifrån föreningsrätten i europakonventionen, grundlag, kommunallag och de avtal som föreningar träffar med stat och kommun.

Om SD som organisation begär att få hyra lokal av en samlingslokalsförening som uppbär lokal- eller projektbidrag eller avtal om uppdragsersättning, har samlingslokalsföreningen som mot alla organisationer som söker hyra, en i det närmaste skyldighet att fastställa om partiet, dess lokala avdelning och deras representanter accepterar och respekterar de krav på generella och allmänna grundläggande demokratiska och icke rasistiska värderingar. Samlingslokalsföreningen kan med andra ord kräva samma värderingar som stat och kommun ställer på samlingslokalsföreningen att iaktta i samband med att föreningen söker bidrag till de aktuella lokalerna och som ställs för att bidrag alls ska utgå.

I de fall som ska tas upp till rättslig prövning ska det alltid argumenteras att det gäller att upprätthålla respekten för samlingslokalsföreningens föreningsrätt.

- a. I varje fall bör det föreligga en rättslig skyldighet för samlingslokalsföreningen att i sin verksamhet respektera demokratins idéer och lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering inom ramen för kriterierna att få statligt eller kommunalt bidrag;
- b. I varje fall ska samlingslokalsföreningen vara beroende av ett bidrag till exempel lokalbidrag för sin existens och
- c. I varje fall ska det vara klart utrett och konstaterat att en potentiell hyresgäst inte har demokratiska värderingar och inte respekterar människors lika rätt.

1. BAKGRUND

Utredningen utgår ifrån Folkets Hus och Parkers lokaluthyrningspolicy och de fall som där varit aktuella angående rätten att säga nej till anti-demokratiska, rasistiska och exkluderande organisationer. Slutsatserna är allmänt gällande för samtliga föreningsdrivna samlingslokalorganisationer. SAMSAM är den som gett den juridiska rådgivaren Stellan Gärde, i uppdrag att genomföra utredningen.

Folkrörelsen Folkets Hus och Parker omfattas av hundratals mötesplatser i Sverige.

Folkets Hus och Parkers verksamhet bygger på jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde vilket framgår av Folkets Hus och Parkers stadgar.

§ 2 ÄNDAMÅL

Föreningens ändamål är att, utan att ge vinst till enskilda ägare, understödja medlemmarnas intressen genom:
 att tillhandahålla mötesplatser med samlings- och kulturlokaler och driva därmed förenlig verksamhet,
 att medverka till att allmänheten erbjuds nöjes- och kulturaktiviteter av god kvalitet,
 att samarbeta med och vara en resurs för lokalsamhället, med betoning på föreningslivet,
 att verka för lokalsamhällets utveckling och förnyelse,
 att samverka inom folkrörelsen Folkets Hus och Parker i gemensamma frågor.
 Föreningen är partipolitiskt och religiöst obunden och all verksamhet utgår från Folkets Hus och Parkers värdegrund, som bygger på de grundläggande principerna om jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde.

Det skall noteras att en folketshus-förenings ändamål är att understödja medlemmarnas intressen. Den verksamhet som ligger inom ramen är att ordna mötesplatser och nöjes- och kulturaktiviteter.

I en antagen uthyrningspolicy 2014 har angetts att Folkets Hus och Parkers verksamhet ”aldrig får bli en hävstång eller megafon som hjälper rasistiska/främlingsfientliga, icke-demokratiska och exkluderande rörelser att växa” – se hela uthyrningspolicytexten i BILAGA 1.

Detta ställningstagande har inneburit att Folkets Hus och Parkers relation till Sverigedemokraterna (SD) är en infekterad fråga över hela landet.

I Folkets Hus och Parkers bedömning av SD ligger att SD inte kan anses respektera alla människors lika rätt och har diskriminerande uppfattningar om människors etniska bakgrund.

Jag har i BILAGA 2 bifogat ett antal citat ur SD:s principprogram. Det ligger inte i min uppgift att här göra en rättslig prövning av SD:s värderingar men det förefaller av principprogrammet klart vilka grundläggande tankar detta vilar på. Programmet är dock så utformat att det inte i en rättslig process kommer att vara helt klart att enbart detta kan ligga till grund för att konstatera att partiet inte står bakom alla människors lika rätt samt ha diskriminerande uppfattningar om människors etniska bakgrund. Ytterligare material behövs. Det skall tilläggas att det för lokala delar av partiet kan förhålla sig annorlunda på grund av lokala avvikelser och lokala företrädares beteende och uttalanden.

I och med att SD är representerade i många kommunala fullmäktige och nämnder och därmed har inflytande på den kommunala bidragsgivningen har det i olika kommuner tagits negativa kommunal beslut för olika folkets hus och parkerföreningar i samband med att SD nekats att hyra lokal inom olika Folkets hus och folkparker.

Bara under det senaste året har konflikter mellan SD och lokala folkets hus-avdelningar uppstått i Lidköping, Umeå, Gällivare, Norrtälje och Lilla Edet. Ibland har det gått så långt som att SD stämt folketshus-föreningen (som i fallet i Norrtälje) för kostnader för SD vid en inställd uthyrning men oftast har man utövat påtryckningar genom kommunpolitiken för att få rätt att hyra in sig hos lokala folkets hus-avdelningar.

Ett exempel på detta är SD Vänersborg.

När SD fick nej på sin ansökan att hyra lokal i Folkets hus gick man vidare till kultur- och fritidsnämndens ordförande. Folkets Hus föreningen i Vänersborg får ett kommunalt bidrag på 2,3 miljoner kronor. Om de inte fullföljde sitt uppdrag gentemot kommunen att tillgodose behovet av lokaler för föreningar i kommunen fanns risken att SD skulle verka för att bidraget drogs in. Den grundläggande problemställningen framgår av följande uttalande från en företrädare för Folkets Hus:

”Om man äger sitt eget hus och inte har några sådana åtaganden så är man mer fri, men så är inte fallet i Vänersborg, vi kan inte neka någon att hyra”.

Den nationella organisationen Folkets Hus och Parker har 520 medlemmar som i sin tur har 470 Folkets Hus och cirka 100 folkparker, vissa medlemmar har både Folkets Hus och Park i samma förening.

80-85 procent av medlemmarna äger sina egna fastigheter (vissa även tomterna). Av resterande 10-15 procent finns en stor andel i storstäderna och här hyr man av kommunala fastighetsbolag och i något enstaka undantag av privat fastighetsvärd.

Av de som hyr av kommunala bolag, alltså max 70 Folkets Hus är det vanligast att man har enbart ett hyresförhållande med fastighetsägaren, därutöver söker man kommunala stöd i form av samlingslokalsstöd eller har uppdragsersättning för utfört arbete (skolmat, fritidsgårdsverksamhet, städning etc.). I vissa fall har man nyttjanderättsavtal.

Långt ifrån alla har kommunalt stöd. Det kan vara ett par hundra av Folkets Hus och Parkers medlemmar som inte har något stöd över huvud taget. Vanligast är dock att man har någon form av samlingslokalsstöd eller organisationsstöd eller uppdragsersättning för ett utfört arbete. Av de som har kommunala stöd så utgör det ca 20-25 procent av omsättningen, resten är egenfinansiering.

2. OLIKA SAMARBETS- OCH BIDRAGSFORMER

Statligt och kommunalt stöd till det civila samhället förekommer i olika former, varav organisationsbidrag, projektbidrag, uppdragsersättning och samlingslokalsstöd utgör de vanligaste.

Det civila samhället och därmed Folkets Hus förening kan både ge service till sina medlemmar eller till allmänheten. Det går att urskilja tre huvudsakliga roller för det civila samhället (se prop. 2009/10:55 sida 147):

För det första har det civila samhället, och då särskilt det demokratiskt organiserade föreningslivet, en mycket stor betydelse för demokratin.

För det andra ger det civila samhällets organisationer i många fall service till sina medlemmar eller till människor utanför organisationen. Omfattningen av denna service kan vara mycket skiftande och eventuella avgifter eller bidrag för denna service motsvarar ofta inte organisationens hela kostnad.

En tredje roll, som ökat i betydelse under de senaste decennierna, är när det civila samhällets organisationer producerar tjänster mot full ersättning, eller i princip full ersättning. Detta kan gälla både uppdrag som ges till specifika organisationer och tjänster som en organisation inom det civila samhället utför efter en regelrätt upphandling där flera aktörer lämnat anbud.

Centralt för det civila samhället och därmed för en Folkets Hus förening är **principen om självständighet och oberoende**. En organisation som ger uttryck för medlemmarnas uppfattning måste också ha möjligheten och friheten att vara samhällskritisk.

Accepterat är att det finns ett egenvärde i att organisationerna finns och bedriver verksamhet och även i en respekt för organisationernas självständighet och frihet. Förhållandena påverkas starkt av valet av bidragsform eller samverkansform i förhållandet mellan stat eller kommun och en Folkets Hus förening.

Organisationsbidrag är utformat så som ett bidrag till organisationen som sådan och ger den mottagande organisationen stor frihet att använda bidraget och är en lämplig form för att stödja det civila samhällets organisationer i deras roll som röstbärare eller intresseorganisation. Organisationsbidragen kan förenklat sägas stödja det civila samhällets organisationer för vad de är, inte för vad de gör, eftersom de utgår från vissa baskriterier utan att ställa några tydliga krav på motprestationer. Återredovisningen av organisationsbidrag görs på en mer övergripande nivå jämfört med till exempel projektbidrag, där regeringen i regel ställer högre krav på resultat och uppföljning.

Det är ett stöd för den roll som det civila samhällets organisationer har i demokratin, och utgår i princip endast till organisationer som själva är demokratiskt uppbyggda och omfattar mänskliga rättigheter inom ramen för sina värderingar. Organisationsbidraget går inte att resultatstyra i någon egentlig mening och är heller inte avsett för detta. Det bygger i stället på vissa grundläggande villkor som följs upp. Organisationsbidrag bidrar till den grund av långsiktigt inriktad kärnverksamhet som varje självständig organisation vilar på och är på så sätt en förutsättning för att andra typer av bidrag ska fungera väl i organisationen (Prop. 2009/10:55).

I Prop. 2009/10:55 sida 147 angavs att följande strukturella villkor bör gälla som grundläggande förutsättningar för statliga *organisationsbidrag* till organisationer inom det civila samhället och andra statliga bidrag av motsvarande karaktär.

Kriterierna för organisationsbidrag är följande:

- saknar vinstsyfte
- har ett syfte som överensstämmer med syftet för bidraget och som är förenligt med de värderingar som präglar ett demokratiskt samhälle,
- är demokratiskt uppbyggd,
- i sin verksamhet respekterar demokratins idéer, inklusive principerna om jämställdhet och förbud mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning samt ålder, om det inte finns ett legitimt ändamål för särbehandling,

- har en riksomfattande organisation med lokal eller regionalt förankrad verksamhet eller har ett riksintresse,
- har ett antal enskilda medlemmar eller är en sammanslutning av organisationer som har enskilda medlemmar,
- har bedrivit verksamhet under minst två år, och
- inte har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller är i likvidation eller försatt i konkurs.

Det har tillsatts en utredning där bidragsnivåerna ska ”följas upp regelbundet i syfte att eftersträva att andelen organisationsbidrag och liknande generella bidrag totalt sett ökar i förhållande till mer detaljstyrda bidrag inom respektive bidragssystem.” (Dir. 2018:19 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2018/03/dir.-201819/>).

- – *Projektbidragen*. Om syftet är att stödja en viss verksamhet, men denna verksamhet är av mer tillfällig och begränsad karaktär, används *projektbidrag* som en lämpligare form. Även för dessa bidrag formuleras preciserade mål. Det innebär att man här tillämpar resultatstyrning.
- – *Uppdragsersättning* används när en organisation inom det civila samhället på grundval av ett uppdrag eller ett avtal ska få full ersättning för att producera en tjänst på samma villkor som andra aktörer. I det fallet handlar det inte om bidrag i egentlig mening, utan om två jämbördiga parter i ett avtals- eller uppdragsförhållande som styrs av de villkor parterna har kommit överens om. De samhällstjänster som organisationer inom det civila samhället utför mot uppdragsersättning gäller ofta vård, skola, omsorg, uppgifter inom försvaret, kultur och fritid eller introduktion av nyanlända invandrare. Ofta faller uppdragen inom ramen för ett förvaltningsuppdrag, dvs ett uppdrag att utföra en uppgift som normalt ligger inom ramen för den kommunala förvaltningen.
- *Lokal och anläggningsbidragen* (även kallade ”samlingslokalsstöd” eller ”stöd till lokalförvaltande organisationer”).

Folkets Hus föreningslokaler är normalt allmänna samlingslokaler dvs. sådana lokaler som ägs eller disponeras av en folketshus-förening och som utnyttjas allsidigt.

Staten: Det statliga Boverket har antagit regler för investeringsbidrag för allmänna samlingslokaler. Bidrag kan ges till nybyggnad, tillbyggnad, ombyggnad och inköp av allmän samlingslokal, samt till åtgärder i lokalen som ska förbättra dess standard, tillgänglighet eller energieffektivitet. Kravet för statligt stöd är normalt att lokalerna ska vara lättillgängliga för föreningslivet och verksamheter som till exempel möten, sammankomster, studieverksamhet, kulturarrangemang och fritidsaktiviteter. Förutsättningen för att en folketshus-förening kan få statligt bidrag är att föreningen arbetar utan vinstsyfte och är fristående från en kommun eller kommunala företag och bolag och äger sin lokal eller har ett nyttjanderätts-avtal. Det ska finnas goda ekonomiska förutsättningar att driva och förvalta lokalen. Det skall särskilt noteras att Boverket kräver att en Folkets Hus förening i sin verksamhet respekterar demokratins idéer och lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering för att kunna få bidrag.

Kommunerna: De flesta kommunerna har ordningar som innefattar möjligheter att söka bidrag till drift och underhåll av lokaler. Även kommuner kräver att lokalerna ska vara lättillgängliga för föreningslivet och verksamheter som till exempel möten, sammankomster, studieverksamhet, kulturarrangemang och fritidsaktiviteter. Ibland kräver kommunerna uttryckligt att folketshus-föreningen i sin verksamhet respekterar demokratins idéer och lika

rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering för att kunna få bidrag. Ibland är detta bara underförstått.

Det kan konstateras att det är normalt att i det fall en organisation i sina stadgar har värderingar som står i strid med de generella kraven på att respektera demokratins idéer, inklusive principerna om jämställdhet och förbud mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning samt ålder, om det inte finns ett legitimt ändamål för särbehandling, så kan organisationen inte få bidrag.

En organisation som skall komma i fråga för statligt stöd i form av statsbidrag bör enligt regeringens uppfattning (se även prop. 1998/99:124 s. 64 f.) bedriva en verksamhet som direkt eller indirekt upprätthåller och stärker de grundläggande värdena i det svenska samhället. I detta ligger att organisationen utövar sin verksamhet med respekt för alla människors lika värde samt bidrar till en normbildning i samhället som överensstämmer med demokratins idéer. En förutsättning för statsbidrag bör således vara att organisationen bidrar till att upprätthålla och stärka samhällets grundläggande värderingar.

Hur detta uttalande skall ses framgår troligen av rättsfallet hfd/2011:10.

I rättsfallet hfd/2011:10

var det fråga om en organisation skulle kunna komma i fråga för statligt stöd i form av statsbidrag då den uppfyllde vissa grundläggande förutsättningar. I fallet ansågs detta viktigt av flera skäl men framför allt därför att tyngdpunkten både i det gällande bidragssystemet och i det system som föreslogs låg på organisationsbidrag, inte på verksamhets- eller projektbidrag.

De krav som ställdes upp var främst av formell natur, men det kunde också ske en prövning av hur organisationen förhåller sig till samhällets grundläggande värderingar. Detta fick dock inte innebära att det skedde någon närmare prövning och värdering av organisationens lära i förhållande till samhällets gemensamma värdegrund.

Detta innebär troligen att det är endast i uppenbara fall som statligt stöd i form av statsbidrag skall utebli på grund av att en organisation inte uppfyller vissa grundläggande förutsättningar.

Slutsats

Utformningen av de olika bidragen från stat och kommun påverkar starkt i sig vilken självständighet som en folketshus-förening har i relation till bidragsgivarna. En stor fördel för folketshus-föreningen vore att maximera organisationsbidragen då dessa otvivelaktigt innefattar stat och kommuns skyldighet att iaktta mindre styrning och större respekt för föreningars oberoende.

Det föreligger anledning att markera att staten genom Boverket och i vissa fall även kommuner, kräver för att bidrag skall beviljas, att folketshus-föreningar i sin verksamhet ska respektera demokratins idéer, lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering för att kunna få bidrag. Detta ger folketshus-föreningarna en rätt och en skyldighet att inte medverka till att stödja icke demokratiska krafter då sådan är tydligt förekommande även i fall där krav föreligger att iaktta saklighet och objektivitet.

Folketshus-föreningars rätt till oberoende och stat och kommuns skyldigheter enligt föreningsrätten har betydelse för bedömningen av folketshus-föreningars fria val och om ett otillåtet intrång skett i folketshus-föreningars föreningsrätt.

Rättslig borde det prövas vilken betydelse det har för en folketshus-förening att staten genom Boverket och kommuner kräver att en folketshus-förening i sin verksamhet ska respektera demokratins idéer, lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering i fall där det är uppenbart att en organisation som vill hyra av en folketshus-förening inte respekterar dessa idéer och principer. I uppenbara fall bör det föreligga möjligheter till framgång för en vägran att hyra ut.

3. HAR SAMLINGSLOKALSORGANISATIONERNAS MEDLEMMAR RÄTT ATT UTIFRÅN PRINCIPEN OM ALLA MÄNNISKORS LIKA VÄRDE SÄGA NEJ TILL UTHYRNING AV LOKALER TILL ORGANISATIONER OCH AKTÖRER SOM INTE STÅR BAKOM DENNA PRINCIP?

Det kan konstateras att det finns fyra viktiga regleringar att ta hänsyn till vid bedömningen av hur Folkets Hus förening kan agera i samband med uthyrning av lokaler.

Folkets hus föreningen har sin **föreningsrätt** som inte får kränkas, stat och kommun har att aktivt stödja denna rätt, enligt RF 1 kap 2 § skall kommun *respektera alla människors lika värde*, enligt 1 kap. 9 § RF inom sin förvaltning iakttä **saklighet och opartiskhet** och enligt kommunallagen 2 kap. 2 § har kommunmedlemmar en **rätt till likabehandling**.

Till detta kommer Boverkets regler om bidrag och de beslut som kommuner tar om villkor för bidrag.

3.1 Folketshus-föreningen och föreningsrätten

Frågan är i vilken utsträckning skyddet för föreningsrätten påverkar en folketshus-förenings rätt till oberoende.

I regeringsformen (RF) [2 kap. 1 §](#) regleras att *var och en är gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet och föreningsfrihet.*

Föreningsfrihet innefattar frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften.

Avsikten med bestämmelsens regel om föreningsrätt är att ge medborgarna och deras organisationer vidsträckt möjligheter att sluta sig samman för att gemensamt verka i olika syften. I likhet med de andra i RF 2:1 behandlade friheterna gäller föreningsfriheten ”gentemot det allmänna” d.v.s. stat och kommun, inte i förhållandet till enskilda.

I Kap 14 Artikel 11 i Europakonventionen regleras ett skydd för föreningsrätten. Europakonventionen är antagen som svensk lag och är skadeståndssanktionerad.

1. Var och en har rätt till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet, inbegripet rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.
2. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Denna artikel hindrar inte att det för medlemmar av de väpnade styrkorna, polisen eller den statliga förvaltningen görs lagliga inskränkningar i utövandet av de nämnda rättigheterna.

I första hand innefattar artikel 11 en förpliktelse för stat och kommun att inte ingripa och förhindra sammankomster eller verksamhet som bedrivs inom föreningar och andra sammanslutningar. Stat och kommunen har dock även en förpliktelse till positivt handlande att skydda och uppmuntra enskilda personers rätt att utöva sina föreningsrätt.

Möjligheterna för stat och kommun att inskränka föreningsfriheten är starkt begränsade. Föreningsfriheten får inskränkas endast när villkoren i artikel 11:2 är uppfyllda. Det krävs sålunda att en inskränkning har stöd i lag, och den måste därutöver vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, förebyggandet av oordning eller brott eller skyddandet av hälsa eller moral eller av annans fri- och rättigheter. Europadomstolens tolkning är att det måste finnas ett angeläget samhällsligt behov och att inskränkningen kan anses proportionerlig i förhållande till detta behov.

I Sverige har det utan framgång gjorts försök att genom lagstiftning reglera de ideella föreningarnas civilrättsliga förhållanden. Att dessa försök inte har lyckats anses framför allt bero på motstånd från fackföreningarnas sida, där man fruktat att lagstiftningen skulle betyda en begränsning av föreningsfriheten och en inte önskad kontroll från statens sida.

En huvudregel i de sammantagna reglerna i RF och Europakonventionen är även att en förening kan ställa krav på att bli behandlad lika som övriga föreningar vad gäller stöd från stat och kommunen sida.

Om stat och kommunen tillämpar villkor eller ställer upp regler som förhindrar en folketshusförening att fullt ut utnyttja sin föreningsrätt kan detta vara ett brott mot grundlag och europakonventionen och leda till att skadeståndsskyldighet föreligger.

Om kommunen ställer upp krav och kriterier för att det ge föreningen ett sedvanligt organisationsbidrag – vilket utgår till stöd för den verksamhet föreningen driver i egen regi enligt sina stadgar – och begär att föreningen ska agera på ett sätt som står i strid med föreningens stadgar om grundläggande principerna om jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde, så kan detta komma att innebära en kränkning av föreningens föreningsrätt och ådra kommunen skadeståndsskyldighet gentemot föreningen.

Situationen att en förening är beroende av stöd från stat och/eller kommun innebär i sig att staten och kommunen behöver vara återhållsam i sina krav gentemot mot föreningen när kommunen ställer krav på agerande från föreningens sida i relation till verksamheter som eventuellt står i strid med föreningens syfte. Om ett intrång har skett i föreningens föreningsrätt genom ett beslut från kommuns sida kan detta prövas i förvaltningsrätt eller i allmän domstol i en process med europakonventionen som rättslig grund. Utfallet är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet.

Situationen kan dock vara annorlunda om det inte är fråga om ordinarie organisationsbidrag utan om annat avtalat samarbete mellan kommunen och föreningen. En gränsdragning i denna situation som kan ge viss vägledning framgår i ett fall som Justitiekanslern (JK) har handlagt. JK konstaterade:

”att en förening som är arrangör av en konstatställning i princip har rätt att fritt välja vilka som ska delta i utställningen, men om ett offentligt organ står som arrangör måste i enlighet med regeringsformen kap 1 § 9 en refusering av en presumtiv utställare ske på sakliga grunder.”

(Se JK:s beslut den 5 maj 2008 dnr 2958-08-21.)

Det föreligger en paradox i detta sammanhang som måste hanteras.

I det fall en folketshus-förening har avtalat om att för kommunens räkning utföra visst kommunalt förvaltningsuppdrag gäller det objektivitets- och normmässighetskrav som kommunen har att iakttä även för folketshus-föreningen, eftersom folketshus-föreningen svarar för en kommunal förvaltningsuppgift. En folketshus-förening som för kommunen sköter av kommunen ägda lokaler kan anses svara för kommunala förvaltningsuppgifter. Å kommunens vägnar har då folketshus-föreningen att iakttä även andra föreningars föreningsfrihet inom ramen för objektivitets- och saklighetskravet. En potentiell hyresgäst är SD. SD är ett parti som har en politisk bas för representation i riksdag och kommuner. I de fall SD vill hyra en lokal har Folkets Hus såsom vid all uthyrning att fråga sig om detta parti accepterar de grundläggande värderingar som ställs på folketshus-föreningen att iakttä för att få det kommunala uppdraget eller inte. Att kommunen har ett tydligt krav på folketshus-föreningen att i sin verksamhet respektera demokratins idéer, lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering för att kunna träffa avtal om uppdrag med kommunen innebär omständigheter som måste kunna åberopas i fall där en potentiell hyresgäst utrett och klart inte respekterar grundläggande principerna om demokrati, jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde.

Det bör i det närmaste vara en skyldighet för folketshus-föreningar att ställa samma krav på dem som drar nytta av de lokaler som folketshus-föreningen sköter på uppdrag av en kommun.

Med detta som utgångspunkt borde folketshus-föreningen kunna vägra en förening som uppenbart tydligt, klart och dokumenterat kan visas ha ett antidemokratiskt och diskriminerande syfte hyra lokal, även inom ramen för en objektivitets- och normmässighetskravet när generella regler som intagits i statens, kommunens och folketshus-föreningens stadgar och policydokument föreskriver detta.

Slutsatsen är att om SD som organisation begär att få hyra lokal av en folketshus-förening har föreningen på samma sätt som mot andra organisationer i det närmaste en skyldighet att fastställa om SD accepterar de grundläggande värderingar som ställs på folketshus-föreningen att iakttä för att få de statliga och kommunala bidragen eller inte.

Detta borde naturligtvis prövas rättsligt med utgångspunkt från den policy som Folkets Hus och Parker har intagit i relation till SD.

I dessa fall skall naturligtvis även tas med den utgångspunkten att även en domstol skall skydda folketshus-föreningens föreningsrätt. Det är möjligen även så att en folketshus-förening inte alltid är i beroendeställning vid kommunala bidrag/ersättningar utan kan avstå ifrån vissa kommunala förvaltningsuppgifter som uppdragsavtal angående till exempel förskola eller fritidsgård, utan att detta hotar föreningens existens. Detta kan påverka den rättsliga slutsatsen om en kränkning av föreningsrätten föreligger. Folketshus-föreningen är ju då inte utsatt för en tvingande situation att ta emot bidrag eller träffa avtal och därmed inte tvingade att hyra ut för sin existens.

För att en kränkning av föreningsrätten skall anses föreligga förutsätter troligen ett beroende av aktuella ersättningar och att föreningens existens är beroende av dessa.

Slutsats i föreningsrättsdelen

Föreningsrätten har ett starkt skydd i både grundlag och Europakonvention och det föreligger starka begränsningar i möjligheten att göra ingrepp i föreningsrätten. Enligt reglerna föreligger det även en positiv förpliktelse för kommuner och andra offentliga organ att verka för och stödja att enskilda personer och organisationer kan tillämpa sin föreningsrätt som ett medel för att ge uttryck och verka för åsikter, till exempel genom bildande av föreningar med ideologisk inriktning. Föreningen kan även ställa krav på att bli behandlade lika som övriga föreningar i kommunen vad gäller stöd från kommunens sida. En folketshus-förening skall i princip vara fri att samarbeta med andra föreningar efter egen vilja.

Bidrag utgår till folketshus-föreningen under förutsättningen att föreningen respekterar demokratins idéer, lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering. Detta innebär att folketshus-föreningen har rätt att ställa motsvarande villkor på de som önskar hyra folkets hus lokaler.

I de fall folketshus-föreningen fullgör ett kommunalt förvaltningsuppdrag ställs krav på att folketshus-föreningens villkor är förenligt med *likställighetsprincipen* och har objektiv och saklig grund. I det fall en organisation utrett och visat uppenbart är en icke demokratisk organisation och inte respekterar människors lika värde kan grund föreligga för att vägra hyra ut.

Det vore av vikt att dessa krav ställs i relation till föreningsrätten och frågan om rätten att vägra hyra ut till icke demokratiska organisationer kommer upp till rättslig prövning i högre instanser i de fall där det föreligger en rättslig skyldighet för folketshus-föreningen att i sin verksamhet respektera demokratins idéer och lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering och där ett beroendeförhållande till stat och kommun föreligger.

3.2 FOLKETS HUS FÖRENING S TADGAR

Det kan noteras att om en Folkets Hus förening träffar avtal med en kommun eller annan som rättsligt innebär att föreningen är tvingad att bryta mot en regel i sina stadgar ex. regeln om att verksamheten skall utgå ifrån ”de grundläggande principerna om jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde” så kan det ifrågasättas om inte föreningens åtgärd att träffa detta avtal står i strid med föreningens stadgar.

3.3 STAT OCH KOMMUNS SKYLDIGHET ATT IAKTTA ALLA MÄNNISKORS LIKA VÄRDE OCH DEN ENSKILDA MÄNNISKANS FRIHET OCH VÄRDIGHET OCH RÄTT TILL LIKABEHANDLING.

RF 1 kap 2 §

Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. . . . . Det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv. . . . . Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. . . . .

RF 1 kap. 9 §

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet.

Bestämmelserna i 1 kap. 2 och 9 §§ bildar en utgångspunkt för regleringen av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. RF.

I 1 kap. 2 och 9 §§ finns så kallade programstadganden. De har stark anknytning till Sveriges konventions-åtaganden och har funktionen att ålägga det allmänna att positivt verka för att de aktuella målsättningarna förverkligas i så stor utsträckning som möjligt. Den enskilde ska få ett skydd med hjälp av det allmänna.

Det första programstadgandet om alla människors lika värde och den enskildes värdighet och frihetssfär kan ses som överordnad de därpå följande.

Den gäller hur den offentliga verksamheten ska utövas. Regeln om *lika värde* ska förstås i sammanhang med likhetsprincipen i 1 kap. 9 § och rättighetsskyddet mot olikbehandling i regeringsformens 2 kap.

Att verka för demokrati handlar om att det är en central uppgift för samhällets organ att befästa och utvidga demokratin i alla sammanhang och på alla nivåer i samhället. Det är demokratin och dess idéer i materiell mening som här avses medan demokratins beslutsformer har behandlats i 1 kap. 1 §.

Riksdagen har ansett att reglerna i RF 1:2 som utgångspunkt inte har en rättsligt bindande karaktär. Paragrafen ger uttryck för mål eller riktlinjer för en kommun och annan samhällelig verksamhet. Den riktar sig till kommuner och alla andra som utövar offentlig verksamhet och kan i första hand bli föremål för politisk och inte rättslig kontroll. Trots att stadgandet i 1 kap § 2 inte ses som en egentlig rättsregel åberopas dess innehåll i beslut hos domstolar och JO och JK. Av dessa beslut framgår att stadgandet har fått en viss materiell betydelse i rättstillämpningen. Man kan säga att det här är fråga om en central rambestämmelse av grundlagskaraktär som också de rättstillämpande organen numera beaktar i sin verksamhet.

Programstadgandena ska ha en allmän betydelse, till exempel när en kommun lägger fast policy för föreningsstöd och utvecklar samarbete med en förening. En kommun har anledning att beakta programstadgandena även i konkret verksamhet när bedömningarna görs i sin bidragspolitik och även i sammanhang som gäller beslut vid bemötandet av föreningar.

Även en kommun ska beakta allas likhet inför lagen och iaktta saklighet och opartiskhet i sin verksamhet. Bestämmelsen i RF 1 kap 2 § ger uttryck för en allmängiltig offentlighetsprincip. Den innebär bl.a. att särbehandling inte får ske på grund av en enskilds personliga förhållanden såsom tro, *åskådning*, ras, hudfärg, ursprung, kön, ålder, nationalitet, språk, samhällsställning eller förmögenhet, om det inte finns rättsligt stöd för det.

Även andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen omfattas. Med detta avses att objektivitets- och normmässighetskravet gäller även privaträttsliga subjekt, när de svarar för exempelvis en statlig eller kommunal förvaltningsuppgift. Att svara för en förvaltningsuppgift innebär exempelvis att enligt ett uppdragsavtal på kommunens vägnar driva en kommunal fritidsgård eller hyra ut kommunalt ägda lokaler med en uppdragsersättning.

Som tidigare nämnts ska noteras att staten genom Boverket och även många kommuner i enlighet med programstadgandena kräver att folketshus-föreningen för att kunna få bidrag i sin verksamhet respekterar demokratins idéer och lika rätt inklusive principerna om jämställdhet mellan könen och förbud mot diskriminering.

I denna del kan den slutsatsen dras att vid utformningen av statens eller en kommuns bidragspolitik eller policy för uthyrning av lokaler ska hänsyn tas till programstadgandena i RF om respekt för lika rätt och demokrati. De riktlinjer eller rutiner som fastställs måste vara generella till sin karaktär och får inte diskriminera mellan enskilda framställningar eller framföranden på grund av deras innehåll. En diskriminering beroende på vilka åsikter en hyresgäst har är normalt inte tillåtna.

I ett rättsfall (*Förvaltningsrätten i Härnösand dom 2017-11-16 mål nr 3753-16 – Ånge kommun*) har en kommuns beslut om avtal med folketshus-förening ogillats på grund av att kommunen medgav i avtalet att folketshus-föreningen själva fick välja vilka föreningen skulle hyra ut till och det var klart att detta avsåg att kunna undvika att hyra ut till det politiska partiet SD. Något fall där folketshus-föreningens egna beslut prövats föreligger inte.

En folketshus-förening som för en kommun sköter av kommunen ägda lokaler kan anses svara för kommunal förvaltningsuppgift, som överlämnats till dem (prop. 2009/10:80 s. 247). Allas likhet inför lagen, saklighet och opartiskhet kan sägas vara grundlagens ord för neutralitet, allsidighet och tillgänglighet för alla. Kommun hör till kategorin förvaltningsmyndigheter och folketshus-föreningen kan i vissa fall vara "*annan som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter*" såsom det anges i RF 1 kap. 9 §.

Vid tillämpning i det enskilda fallet – såsom av föreskrifter i ett avtal mellan en folketshus-förening och en kommun kan i och för sig regleras en tillämpning av RF:s programstadganden och krav kan ställas på folketshus-föreningen att vid verksamhet såsom uthyrning iaktta de värderingarna om lika rätt och demokrati på sätt som staten genom Boverket och många kommuner gör inom ramen för bidragskriterier. Kravet är att dessa föreskrifter är tydliga och generella.

Uthyrning av en lokal av folketshus-föreningen som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter innefattar i rättslig mening beslut som fordrar en stadgad procedur. Då ska *objektivitetsprincipen* tillämpas.

Bestämmelsen ska ses som ett uttryck för en allmängiltig offentlighetsprincip som innebär att myndigheter inte får låta sig vägledas av andra intressen än de som myndigheten ska tillgodose, eller ta hänsyn till ovidkommande omständigheter. Det här betyder att en folketshus-förening och dess anställda när ett förvaltningsuppdrag föreligger ska iaktta saklighet och opartiskhet samt handla fritt från godtycke och inte särbehandla någon utan laga stöd. Det resultat som nås måste kunna stödjas på överväganden som i varje fall är och framstår som objektivt riktiga.

Kravet på *saklighet* kan sägas gälla beslutsfattandet eller handlandets innehåll som sådant. *Opartiskhetskravet* gäller i huvudsak hur beslutsprocessen och handlandet uppfattas av den enskilde berörde och av allmänheten.

Objektivitetsprincipen har ansetts kunna aktualiseras vid fel eller brister så som faktafel, hänsyn till politiska åsikter och andra ovidkommande hänsyn, bristande rutiner vid ärendehandläggning, illojal maktutövning, brister i uppträdande och vid uttalanden. Även om objektivitetsprincipen till sin utformning är abstrakt och generell måste den beaktas vid de olika bedömningar och avvägningar som görs i förvaltningsverksamhet, också hos en folketshus-förening med kommunavtal. Det bör observeras att likhetsprincipen innebär ett krav på lika behandling inför lagen. Inom förvaltningen ska det inte göras någon skillnad mellan individerna utöver vad som kan följa av gällande rättsregler.

Vid tillämpning vid uthyrning av lokal av folketshus-förening med kommunalt lokalstöd bör föreningen kunna avstå att hyra ut om det uppenbart föreligger klara fakta om att uthyrningen inte överensstämmer med *reglerna för stöd från stat och kommun*. Om vägran om uthyrning endast beror på åskådning föreligger en klar begränsning enligt reglerna. Om en uthyrning vägras enligt reglerna måste det finnas fakta som är *utrett, dokumenterat och tydligt visar* på att en uthyrning skulle leda till en oacceptabel situation, förtal, hot, allvarliga störningar, säkerhetsfrågor för att det enligt reglerna om objektivitet saklighet och likabehandling skall tas hänsyn till.

Ett uttalande som har gjorts angående bestämmelsen bör dock här särskilt nämnas eftersom det har bäring på offentliganställdas förhållningssätt i sitt arbete. Uttalandet bör tolkas med viss försiktighet inte minst i ljuset av alla JO-uttalanden. I en av grundlagskommentarerna står det:

”Principen, att det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande, måste ses som ett riktgivande stadgande för alla offentligt anställda. De har att i sitt arbete vara verksamma i denna riktning. Den som t.ex. är motståndare till de idéer om demokratin, som omfattas av folkmajoriteten, får icke utveckla sina tankar i sitt arbete. En lärare är skyldig att icke förhålla sig neutral till olika samhällsåskådningar i sin undervisning utan i denna endast verka för demokratins idéer. Detsamma gäller t.ex. en journalist, som medarbetar i ett statligt eller kommunalt informationsblad.....“

I praxis finns ett antal fall där dessa principer har tillämpats.

Justitiekanslern (JK)

har i ett beslut uttalat att om en kommun utestänger en konstnär från att delta i en utställning enbart på grund av de åsikter som konstnären står för eller med hänvisning till innehållet i det konstverk som han eller hon vill ställa ut, måste detta anses strida mot regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet, samt mot grunderna för den yttrandefrihet som föreskrivs i regeringsformen. JK konstaterade även att en arrangör av en konstutställning i princip har rätt att fritt välja vilka som ska delta i utställningen, men om ett offentligt organ står som arrangör måste i enlighet med regeringsformen en refusering av en presumtiv utställare ske på sakliga grunder. (Se JK:s beslut den 5 maj 2008 dnr 2958-08-21.)

Tillämpat på ett fall där en folketshus-förening för kommunen enligt avtal sköter av kommunen ägda lokaler och därmed kan anses svara för **kommunal förvaltningsuppgift**, så måste i enlighet med regeringsformen beslut om att vägra hyra ut lokal ske på objektiva och sakliga grunder. I andra fall gäller inte denna begränsning.

I ett JO-ärende angående Kulturnämnden i Göteborgs

uthyrning av lokal i stadsbiblioteket tillämpades regeln om iaktta saklighet och opartiskhet. Riktlinjer eller rutiner som fastställs för *uthyrning av lokal* måste vara generella till sin karaktär och får inte diskriminera mellan enskilda framställningar eller framföranden på grund av deras innehåll. Kulturnämnden i Göteborgs stad förklarade att hörsalen hyrdes ut till bland annat föreningar som önskar en lokal där de kan bjuda in allmänheten till till exempel kulturprogram eller föreläsningar. Det framgick inte om denna informella policy fanns nedtecknad eller om det fanns ytterligare villkor för att få hyra hörsalen. Andra generella villkor hade kunnat tas in. En uthyrning till en förening ”Cui Bono” om ett föredrag angående invandringen föll inom denna – i och för sig mycket allmänt hållna – policy. På sociala medier förekom plan för protestaktioner i anslutning till föreläsningen. Biblioteket beslöt därför att anlita väktare under arrangemanget, och 27 augusti 2014 vände sig biblioteket också till polisen och bad om en riskbedömning. Polisen gav beskedet att läget var svårbedömt, men att kontakt skulle hållas. Några ytterligare kontakter förekom dock inte. Två dagar senare beslutade bibliotekschefen att säga upp avtalet med föreningen med hänvisning till att den samlade bilden var sådan att ordningsstörning kunde uppstå där barn, andra biblioteksbesökare och personal kunde komma till skada. JO anförde att det kan vara sakligt motiverat att ställa in ett arrangemang med hänsyn till ordnings- eller säkerhetsskäl. Ordningshänsyn får dock inte användas som svepskäl för ett sådant beslut. (Se bland annat JK:s tidigare nämnda beslut och JO 2013/14 s. 546, dnr 2459-2011.) JO som prövade ärendet kom fram till att Kulturnämnden i Göteborg genom att hantera ärendet på det sätt som man gjorde inte har levt upp till RF:s krav på objektivitet. För detta kritiserades Kulturnämnden i Göteborgs stad.

Tillämpat på ett fall där en folketshus-förening för kommunen enligt avtal sköter av kommunen ägda lokaler och därmed kan anses svara för *kommunal förvaltningsuppgift*, så måste även i detta fall i enlighet med regeringsformen beslut om att vägra hyra ut lokal ske på objektiva och sakliga grunder. I andra fall gäller inte denna begränsning.

JO:s beslut den 27 september 2010 (dnr 3110-2009)

avsåg en anmälan mot en rektor för en gymnasieskola angående att *ett politiskt parti nekats tillträde till skolan* för att där delta i en debatt inför valet till Europaparlamentet. JO anförde att det inte funnits något lagligt hinder mot att gymnasiet på eget initiativ bjöd in endast de partier som var representerade i Europaparlamentet till debatten, eftersom det bedömdes vara ett objektiva urval. Ungdomsförbundet ifrågasatte inte detta, men gjorde däremot gällande att det stod i strid med objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § RF att avslå förbundets begäran om att få tillträde till skolan för att lämna politisk information och inte heller erbjuda förbundet någon annan möjlighet att delta i verksamheten inför valet.

JO uttalade bland annat att omständigheten att en skola valt att begränsa inbjudningarna till en politisk debatt på det sätt som gymnasiet i det aktuella fallet gjort inte får åberopas som grund för att neka andra partier eller organisationer, som anmäler intresse att få delta i debatten, tillträde till skolan. JO anförde vidare att under vissa förhållanden kan allmänna ordningsskäl motivera att politiska partier nekats tillträde till en skola eller att möjligheten att där lämna information begränsas eller styrs av skolan vad gäller tid, rum och form. För detta krävs dock att de negativa konsekvenserna som tillträdet kan antas få för ordningen är klart påvisbara. För det fall en skola av praktiska skäl måste avslå en begäran från ett parti eller en organisation om att få tillträde till skolan för att delta i en debatt är skolledningen i princip skyldig att bereda partiet eller organisationen möjlighet att få komma till skolan vid ett annat tillfälle för att lämna information i den fråga som debatten handlade om. Enligt JO fanns det inte anledning att utgå från något annat än att rektorns ställningstagande grundades på rent praktiska överväganden.

JO ansåg inte heller att det fanns grund för att påstå att rektorn inte skulle ha haft fog för sin uppfattning. Det fanns för övrigt inte något som talade för att rektorn skulle ha tillåtit något annat parti att under motsvarande omständigheter få delta i debatten eller hålla bokbord i samband med anordnandet av debatten. Mot denna bakgrund ansåg JO att rektorns beslut inte kunde anses ha stått i strid med 1 kap. 9 § RF.

JO framhöll dock att det inte är givet att utrymmesskäl skulle ha ansetts utgöra en hållbar grund för att avslå framställningarna om de hade gjorts med bättre framförhållning och skolledningen därmed getts möjlighet att planera sin verksamhet inför det förestående valet på annat sätt.

Med beaktande av den korta tid som stod till buds mellan debatten som anordnades på skolan och valet till Europaparlamentet (fem dagar) fann inte JO tillräckliga skäl att närmare utreda om förhållandena var sådana att det rimligen kunnat krävas av skolledningen att den skulle erbjuda ungdomsförbundet tillträde till skolan under någon av de resterande dagarna.

Tillämpat på ett fall där en folketshus-förening för kommunen enligt avtal sköter av kommunen ägda lokaler och därmed kan anses svara för *kommunal förvaltningsuppgift*, så måste även i detta fall i enlighet med regeringsformen beslut om att vägra hyra ut lokal ske på objektiva och sakliga grunder. I andra fall gäller inte denna begränsning.

JK:s beslut den 24 april 2008 (dnr 8527-07-22)

avsåg kritik mot en skola för dess beslut att avslå en begäran från ett politiskt parti om att få komma till skolan för att anordna bokbord samt dela ut flygblad. Rektorn avsåg begäran. Som grund för beslutet hänvisades till kommunstyrelsens riktlinjer vilka bland annat angav: ”Partier som riskerar att störa skolans ordning samt vars uppfattning inte stämmer överens med skolans värdegrund ska utestängas”. Kommunen framförde att bedömningen gjorts att det fanns en överhängande risk för att elever och anställda skulle uppleva partiets närvaro på skolan som provocerande och kränkande. JK hänvisade till JO:s beslut Bilaga 2 SOU 2016:4 336 den 26 oktober 2007 (ärende nr 4192-2006) och anförde att under särskilda förhållanden kan allmänna ordningshänsyn motivera att politiska partier nekas tillträde till en skola eller att möjligheten att där lämna information begränsas eller styrs av skolan vad gäller tid, rum och form. Kommunen hade hänvisat till *lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever*. Med anledning av detta kommenterade JK att den lagen självfallet inte får åberopas till stöd för beslut eller handlande som står i strid med grundlagens reglering.

JK framhöll att om ordningsstörningar förväntas komma från skolans egna elever, och inte från ett visst politiskt parti, med anledning av partiets budskap är det inte acceptabelt att enbart med hänvisning till detta utestänga partiet. Den rätt till elevinflytande som elever har innebär inte att de genom ordningsstörningar kan tillåtas frånta en skolledning dess möjlighet och skyldighet att utforma verksamheten enligt gällande regelverk. Det krävs i stället att skolledningen gör betydande ansträngningar för att stävja risken för ordningsstörningar från skolans egna elever. Det hade i ärendet inte framkommit att skolledningen vidtagit eller övervägt att vidta några sådana åtgärder för att förebygga befarade ordningsstörningar.

Omständigheterna gav alltså enligt JK inte skolledningen tillräcklig anledning att utifrån ordningshänsyn neka partiet att få komma till skolan. JK anförde vidare att vid ett ställningstagande till om ett politiskt parti ska få komma till en skola för att till exempel sprida skrifter måste skolledningen också beakta 1 kap. 9 § RF. Det framgick av ärendet att andra politiska partier hade fått verka på skolan. Skolans särbehandling av det aktuella partiet kunde därför inte anses förenlig med den objektivitets- och likabehandlingsprincip som framgår av bestämmelsen i 1 kap. 9 § RF. Avslutningsvis framhöll JK att ett möjligt sätt att undkomma den i ärendet aktuella problematiken är

att konsekvent och oberoende av till exempel förekomsten av ordningsstörningar och vilka åsikter partierna förespråkar neka alla politiska partier tillträde till en skola.

Av JOs och JKs praxis kan den **slutsatsen** dras att det framgår att det som utgångspunkt inte är förenligt med 1 kap. 9 § RF att en kommun grundar ett beslut på de åsikter som den eller det som är föremål för kommunens bedömning ger – eller förväntas ge – uttryck för. Dessa regler har som det framgår ett starkt genomslag i praxis och frågan är om en folkethus-förening med ett kommunalt förvaltningsuppdrag kan genom hänvisning till föreningsrätten, avtal med stat och kommun – med kraven på värdegrunder kan anses ha rättslig grund för att hävda respekt för sina värderingar och sitt oberoende.

I denna del vore det av värde att få en rättslig och berörda grunderna tar upp till prövning.

Slutsatser

Folkethus-föreningen som har ett uppdrag enligt avtal med en kommun att ge föreningar tillgång till lokal i en kommun inom ramen för ett lokalbidrag eller ett avtal om att sköta av kommunen ägda lokaler måste i och för sig inte hyra ut till politiska partier om detta inte särskilt är reglerat.

Om folkethus-föreningen inom ramen för ett kommunalt förvaltningsuppdrag hyr ut till politiska partier måste dock föreningen tillämpa den grundlagsfästa saktlighets- och objektivitetsprincipen. Dessa principer innebär att folkethus-föreningen i denna situation ska iaktta saktlighet och lika behandling i sin verksamhet då folkethus-föreningen normalt i dessa fall kan anses svara för den kommunala förvaltningsuppgiften att hyra ut ifrågavarande lokal. Detta innebär i och för sig att folkethus-föreningen kan hyra ut till ett begränsat antal partier, dock endast under förutsättning att avgränsningen görs på objektiva grunder till exempel att partierna ska vara representerade i riksdagen eller kommunfullmäktige.

Det strider mot objektivitetsprincipen att låta bedömningen av om ett parti ska ges tillträde vara beroende av vilka åsikter som partiet kan förväntas framföra om det inte föreligger generella och allmänna krav att tillämpa (se till exempel JO:s ämbetsberättelse 2007/08 s. 464 och JK:s beslut den 24 april 2008, dnr 8527-07-22). Inte heller lagar som diskrimineringslagen, förordningar, riktlinjer etc. kan åberopas till stöd för ett grundlagsstridigt handlande eller ett kringgående av grundlagen (JO:s ämbetsmannaberättelse 2008/09 s. 404).

Folkethus-ledningen är ansvarig för att upprätthålla ordningen inom sitt folkets hus. Om en folkethus-förening som hyr kommunägda lokaler har valt att ta emot politiska partier kan under vissa förhållanden allmänna ordningsskäl motivera att politiska partier nekats tillträde till folkets hus. Ordningsskäl får dock normalt inte användas som svepskäl för att utesluta ett parti på grundval av de åsikter som partiet förväntas föra fram. Om folkethus-ledningen bedömer att besökare på folkets hus mötesplats allvarligt skulle störa ett arrangemang på grund av ett visst partis åsikter, bör ledningen ställa in hela arrangemanget med flera partier, snarare än att utestänga det aktuella partiet (JO:s ämbetsberättelse 2008/09 s. 399).

Om inte omständigheter som exempelvis säkerhetsfrågor föreligger i ett särskilt fall kan en folkethus-förening inom ramen för ett kommunalt förvaltningsuppdrag normalt inte diskriminera ett särskilt politiskt parti på grund av deras åsikter. Frågan är om inte kommunala kriterier som lägger fast

allmänna och generella krav om att verksamheten skall ha en demokratisk grund och respektera människors lika värde kan få betydelse för när uppenbart rasistiska odemokratiska partier kan vägras hyra av lokal. I det fall där folkethus-föreningen är i ett beroendeförhållande och måste ha ett uppdraget för att fortbestå kan det kommunala bidragssystemet innefatta ett brott mot folkethus-föreningens föreningsrätt och rätten till oberoende om det föreligger ett krav på uthyrning i ett visst allvarligt fall. Detta förhållande är inte rättsligt prövat vilket det borde vara.

Det skall noteras att dessa slutsatser främst avser förhållandet där folkethus-föreningen har ett kommunalt förvaltningsuppdrag.

3.4 FOLKETS HUS FÖRENING OCH KOMMUNALLAGEN (KL).

Vad som ytterligare måste tas med i bedömningen är tillämpning av reglerna i kommunallagen. Med medlemskapet i kommun följer enligt KL 2 kap. 3 § en rätt till likabehandling. Likställighetsprincipen enligt KL gäller bara gentemot kommunens egna medlemmar. Likställighets-principen enligt KL är begränsad då den är ett utflöde av en tanke om ekonomisk rättvisa.

Kommunala beslut ska inte kränka en medlems enskilda rätt och inte heller annars vila på orättvis grund. Kommuner behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Likställighetsprincipen innebär att medlemmar eller grupper av medlemmar i samma situation ska behandlas lika. Särbehandling får endast ske på saklig och objektiv grund. Det krävs således att kommunen iakttar objektivitet och rättvisa i sin behandling av medlemmarna. I praktiken innebär detta att den kommunala verksamheten, särskilt i den mån den direkt berör enskilda kommunmedlemmar, bör vara systematisk och dessutom att systematiken ska vara sådan att den kan betecknas som rättvis.

Utgångspunkten är som sagt ovan att all kommunal verksamhet eller åtgärd omfattas av likställighetsprincipen.

Det finns dock undantag. I doktrin och förarbeten har det uttryckts så att likställighetsprincipen är tillämplig då kommunen träder i direkt kontakt med kommunmedlemmarna i deras egenskap av att vara kommunmedlemmar. Av stadgandet framgår även att särbehandling är tillåten, om det finns sakliga skäl för den. Det innebär att kommun måste kunna motivera en särbehandling av kommunmedlemmar sakligt och objektivt, om det inte finns uttryckligt lagstöd för en sådan. Ett sakligt skäl för avsteg från kravet på likställighet är det kommunala verksamhetsansvaret.

Det skall noteras att vid en rättslig prövning av kommunala beslut om kriterier för bidrag exempelvis lokalbidrag så kommer folkethus-föreningen normalt inte är vara part i processen. En eventuell överklagan görs i förvaltningsrätten av kommunmedborgare mot kommunen.

Om ett kommunalt beslut om lokalbidrag innebär att kommunen medger en folkethus-förening att vägra en organisation att hyra folkethus-föreningens lokal med lokalbidrag för att organisationen inte har de värderingar som Folkets Hus och Parker, så kan en klagande att angripa kommunens beslut och inte folkethus-föreningen. Frågan i målet blir om kommunen brutit mot kravet på saklighet och

objektivitet. Folkethus-föreningen kommer då inte att bli part i processen utan folkethus-föreningen kan endast ge sitt stöd till kommunen för argumentationen i ett eventuellt förvaltningsmål.

Förvaltningsrätten – Torsås ärendet

I ärendet tillämpades reglerna i KL. Bildningsnämnden i Torsås kommun beviljade ett antal föreningar bidrag till både verksamhet och samlingslokaler. Folkethus-föreningen var en av dessa föreningar. SD nekades att hyra Torsås Folkets hus. Partiet ansåg att folkethus-föreningens lokaler inte var öppna för alla kommunmedlemmar. Därmed stred bidragsbeslutet mot likställighetsprincipen och kommunens bidragsregler, ansåg SD och klagade på beslutet till förvaltningsrätten. I ett yttrande bestred kommunen bifall till överklagandet och angav att beslutet fattats i enlighet med gällande regler. Förvaltningsrättens uppfattning blev att kommunen inte har gjort fel.

"I det överklagade beslutet har kommunen betalat bidrag till en förening som i sin tur nekat medlemmarna i SD att hyra deras lokal vid ett visst tillfälle. Kommunen kan därför inte anses ha agerat gentemot de klagande".

Förvaltningsrätten skriver också att det inte heller i övrigt framkommit något som är olagligt i de hänseenden som anges i kommunallagen.

Kommentar: Av detta kan dras den slutsatsen att det eventuellt var Torsås Folkets Hus som bröt mot kriterierna för bidraget för lokalverksamheten och inte kommunen. Troligen var det inte klart uttryckt i kriterierna eller i kommunens beslut om att det förelåg någon undantagssituation för Folkets Hus eller ett medgivande att Folkets Hus kunde stänga ute politiska partier efter eget val och därmed hade kommunen inte tagit något felaktigt beslut. Detta var dock fallet i nästa ärende.

Förvaltningsrätten i Härnösand dom 2017-11-16 mål nr 3753-16

Klagandena anförde att beslutet att ställa sig bakom viss ändring i nyttjanderättsavtalet mellan Ånge kommun och Föreningen Folkets Hus i Ånge så att föreningen ges möjlighet att avstå från att upplåta lokal till föreningar, organisationer eller grupper av människor strider mot likställighets-principen i 2 kap. 3 § kommunallagen. Klagandena har uppgett att Sverigedemokraterna, tidigare nekats att hyra lokal av Föreningen Folkets Hus i Ånge. Kommuner och landsting ska enligt 2 kap. 3 § kommunallagen behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Bestämmelsen ger uttryck åt likställighetsprincipen som innebär att det inte är tillåtet för kommuner att särbehandla vissa kommunmedlemmar eller grupper av kommunmedlemmar på annat än objektiv grund. För att en kommun ska kunna behandla sina medlemmar olika krävs alltså att beslutet grundar sig på rationella hänsyn eller sakliga överväganden. Kommunen kan således särbehandla vissa medlemmar i förhållande till andra, om det sker på objektiv, saklig grund. Något godtycke får inte förekomma. Det primärt avgörande är att kommunmedlemmar i samma situation ska behandlas lika. I praxis har det sedan länge ansetts vara en kommunal angelägenhet att *tillgodose behovet av samlingslokaler i kommunen*, antingen genom åtgärder som kommunen själv vidtar *eller genom ekonomiskt stöd till privata rättssubjekt*, exempelvis folkethus-föreningar. För sådant bidragslämnande krävs dock i allmänhet "att garantier föreligger för att lokalerna opartiskt, i skäligen omfattning och på skäliga villkor hålls tillgängliga för föreningslivet i orten" eller eljest för tillställningar av allmän betydelse (se RÅ 1982 Ab 265, RÅ 1966 ref. 49). Enligt det avtal om *uppdra gersättning* som finns mellan Ånge kommun och föreningen Folkets Hus i Ånge, har kommunen förbundit sig att, om behov föreligger, till föreningen betala en årlig uppdra gersättning.

I praxis har ställts långtgående krav på garantier för att kommunala insatser i form av bidrag till enskilda lokalhållare ska komma till användning på ett sätt som är förenligt med *likställighets-principen*. Den stränga inställningen kan förklaras av de allmänna samlingslokalernas betydelse för det politiska livet samt av det förhållandet att en stor grupp mottagare av kommunala bidrag, folkethus-föreningar, bedömts ha en klart partipolitisk profil. Rättstillämpningen på området

kan därför till en del sägas ge uttryck för det krav på partipolitisk neutralitet som rättspraxis alltid ställt på kommunerna i deras förhållande till kommunmedlemmarna och omvärlden (jfr Ulf Lindquist, Kommunala befogenheter, 6:e uppl.).

Det beslut som överklagats avser ett beslut att kommunstyrelsen ställer sig bakom viss föreslagen ändring av det nyttjanderättsavtal som finns mellan Ånge kommun och Föreningen Folkets Hus i Ånge. Den paragraf i avtalet som ändringen avser stadgar att föreningen förbinder sig att med god kvalitet, opartiskt, i skäligen omfattning och på skäliga villkor upplåta lokaler till föreningar, organisationer eller grupper av människor. Genom ändringen möjliggörs för Föreningen Folkets Hus i Ånge att ”neka föreningar, organisationer och enskilda grupper att hyra om de inte delar de grundläggande principerna om jämlikhet, jämställdhet och alla människors lika värde i enlighet med den centralt för Folkets Hus och Park-rörelsen antagna policyn”.

Klagandena har framfört farhågor om att beslutet om ändring i avtalet kan komma att tillämpas så att Sverigedemokraterna i framtiden kommer att nekas att hyra lokal av Folkets Hus föreningen i Ånge med hänvisning till den beslutade ändringen. Det beslut som överklagats är dock inte ett beslut att vägra en förening, organisation eller liknande att hyra samlingslokal. Frågan i målet är i stället om kommunen, utifrån vad klagandena har anfört, genom denna ändring i avtalet möjliggjort en särbehandling på annat än objektiv, saklig grund. Mot bakgrund av den praxis som utvecklats på området gällande likställighetsprincipen och dess tillämpning i situationer då kommuner tillgodoser behovet av samlingslokaler i kommunen genom ekonomiskt stöd till privata rättssubjekt, finner förvaltningsrätten att den ändring av nyttjanderättsavtalet som beslutats av kommunstyrelsen *medför en möjlighet att särbehandla kommunmedlemmar på annat än objektiv, saklig grund.*

Den ändring av nyttjanderättsavtalet som kommunstyrelsen beslutat om strider därmed mot den kommunala likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen. Då kommunstyrelsens beslut den 11 oktober 2016, § 178, i den del det avser ändring av nyttjanderättsavtal, således är olagligt i enlighet med 10 kap. 8 § 4 kommunallagen ska det upphävas.

Det kommunala beslut som överklagats i detta fall var inte ett beslut att vägra en förening, organisation eller liknande att hyra samlingslokal. Frågan i målet var i stället om kommunen genom en ändring i avtalet med Folkets Hus föreningen möjliggjorde en eventuell framtida särbehandling från Folkets Hus föreningens sida gentemot SD på annat än objektiv, saklig grund.

Det kan befaras att i de i fall folkethus-föreningen har enligt avtal med kommun att fullgöra ett kommunalt förvaltningsuppdrag exempelvis att hyra ut kommunala lokaler så kommer motsvarande principer att tillämpas som i fallet.

IRÅ 1991 ref. 19

fick **barnomsorgspersonal förtur i barnomsorgskön** i syfte att främja rekryteringen av sådan personal. Detta var en olikbehandling av turordningen till barnomsorg men kommunens verksamhetsansvar tog över och detta ansågs av domstolen vara ett sakligt skäl för olikbehandling. Ett brott mot likställighetsprincipen förelåg inte.

RA 1999 ref. 46

Kommuns beslut att utge lägre bidrag till sådana enskilda daghem som inte anslutit sig till det kommunala avgiftssystemet än till övriga daghem har ansetts strida mot likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen.

Slutsats

I praxis ställs krav på att kommunala insatser i form av bidrag till enskilda lokalhållare ska komma till användning på ett sätt som är förenligt med *likställighetsprincipen*.

Om privaträttsliga subjekt som en folkethus-förening fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen och därmed svarar för förvaltningsuppgifter som överlämnats till dem gäller principerna även dem.

Vid begränsningar i användandet eller uthyrning av exempel lokaler kan inom ramen för de grundlagsfästa principerna om objektivitet och yttrandefrihet kan kommunen/ folkethus-föreningen fritt bestämma i vilken utsträckning och för vilka ändamål dess lokaler ska upplåtas. Fastställda riktlinjer ska ange hur urvalet ska ske. De riktlinjer som fastställs måste vara generella till sin karaktär och får inte diskriminera mellan enskilda framställningar eller framföranden på grund av deras innehåll.

Det som hittills prövats är det statliga och kommunala ansvaret för de grundlagsfästa principerna om objektivitet och yttrandefrihet. Det är besluten från stat och kommun som kan prövas rättsligt normalt. Folkets hus är inte ansvariga för kommunala beslut och folkets hus beslut kan bara prövas om folkets hus fullgör en kommunal förvaltningsuppgift. Inte annars.

Stat och kommun kan begränsa folkets hus rätt till bidrag om det anses att folkets hus inte vill ge service till alla på grund av vissa åsikter.

Om det i kriterierna för bidrag till verksamhet lagts fast – vilket folkets hus är bundet av - allmänna och generella krav att i de fall där det är uppenbart och utrett och visat att ett parti är uppenbart en icke demokratisk organisation och inte respekterar människors lika värde, så kan det med utgångspunkt i dessa allmänna och generella krav anses att ett parti vägras hyra av lokal. I det fall folkethus-föreningen är i ett beroendeförhållande och måste ha ett uppdrag för att fortbestå kan det kommunala bidragssystemet innefatta ett brott mot folkethus-föreningens föreningsrätt och rätten till oberoende om det föreligger ett krav på uthyrning i ett sådant allvarligt fall.

Detta förhållande är inte rättsligt prövat fullt ut i förhållande till föreningsrätten vilket det borde bli.

4. HAR KOMMUNEN RÄTT ATT STÄLLA KRAV I SAMBAND MED OFFENTLIGT STÖD TILL IDEELLA LOKALFÖRVALTANDE FÖRENINGAR ATT DESSA SKA HYRA UT TILL "ALLA FÖRENINGAR" DET VILL SÄGA HYRA UT LOKALER TILL ICKE-DEMOKRATISKA ORGANISATIONER SOM TILL EXEMPEL NORDISK MOTSTÅNDSRÖRELSE.

På grund av hur systemet för bidrag till föreningar är uppbyggt i Sverige har många föreningar ett starkt beroendeförhållande till stat och kommun. När valet har stått mellan att gynna ett system där stödet till föreningarna bygger på välgörenhet eller ett system med bidrag från det offentliga, har det politiskt valts ett system med bidrag från det offentliga. Detta förhållande ligger i och för sig även inom statens skyldigheter enligt föreningsrätten som den reglerats i FN och i Europakonventionen.

Föreningarna har som ovan redovisats inom ramen för föreningsrätten en rätt att bli respekterade och stat och kommun har en skyldighet att stötta bildandet och utveckling av föreningar och har även att respektera föreningarnas oberoende.

De bidrag som utges av stat och kommun till föreningar har olika karaktär vilket redovisats ovan. Organisationsbidragen innefattar minst styrning medan exempelvis lokal och anläggningsbidrag ofta innefattar en stark styrning om hur föreningen verksamhet ska utformas.

Den fråga som måste ställas är i vilken utsträckning stat och kommun har rätt att ställa krav på en folkethus-föreningens verksamhet i samband med bidrag utan att kränka föreningarnas rätt till oberoende.

Kraven staten har på föreningar för att få bidrag är mycket omfattande.

- Föreningen ska sakna vinstsyfte
- Föreningen ska ha ett syfte som överensstämmer med syftet för bidraget och som är förenligt med de värderingar som präglar ett demokratiskt samhälle,
- Föreningen ska vara demokratiskt uppbyggd,
- Föreningen ska i sin verksamhet respektera demokratins idéer, inklusive principerna om jämställdhet och förbud mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning samt ålder, om det inte finns ett legitimt ändamål för särbehandling,
- Föreningen ska ha en riksomfattande organisation med lokal eller regionalt förankrad verksamhet eller har ett riksintresse,
- Föreningen ska ha ett antal enskilda medlemmar eller är en sammanslutning av organisationer som har enskilda medlemmar,
- Föreningen ska ha bedrivit verksamhet under minst två år, och
- Föreningen ska inte ha skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller är i likvidation eller försatt i konkurs.

Dessa krav staten ställer är uppenbarligen utformade så att det inte skall vara möjligt för en uppenbart icke demokratisk organisation som uppenbart inte respekterar grundläggande rättigheter att erhålla bidrag. Detta grundläggande krav på att föreningen omfattar demokratiska värderingar och respekterar människors lika värde och andra mänskliga rättigheter kan inte klandras då det är den grundläggande värderingen staten Sverige bygger på, är generella krav och allmänt fastställda.

Påtagligt är att det offentliga systemet för bidrag när stöd ges till en folkethus-förening för att tillgodose föreningars behov av lokaler att bidragen ofta förutsätter att föreningarna skall vid exempel uthyrning iaktta statens och kommunens skyldighet enligt RF att iaktta objektiva och sakliga grunder för sina beslut.

Detta innebär en allvarlig komplikation då folkethus-föreningen mot sina grundläggande värderingar om demokrati och människors lika värde och andra mänskliga rättigheter och i strid med de krav staten ställer på föreningen för att alls få bidrag kan ha att hyra ut och samarbeta med organisationer vars värdegrund inte innefattar demokrati eller respekt för människors lika värde.

Denna allvarliga motsättning mellan den ideella folkethus-föreningens föreningsrätt, kraven för bidrag och kraven på att iaktta objektiva och sakliga grunder har rättsligt prövats i begränsad omfattning i domstol.

De ärenden som hittills avgjorts i domstol anger att det objektivitets- och saklighetskrav som stat och kommun har att iaktta enligt RF. Objektivitets- och saklighetskraven har även tillämpats vid beslut från kommun om de kriterierna för lokal och anläggningsbidrag som skall gälla.

Detta förhållande föreligger för ett flertal folkethus-föreningar och kan innebära att folkethus-föreningen anses ha en skyldighet att hyra ut till ”alla föreningar” det vill säga hyra ut lokaler till icke-demokratiska organisationer som till exempel Nordisk Motståndsrörelse när lokal och anläggningsbidrag utgår.

I det fall kommunen ställer krav på att folkethus-föreningen i sin verksamhet måste iaktta grundläggande värderingar om demokrati och människors lika värde och detta är generella och allmänna krav på samma sätt som Boverkets kriterier för stöd bör dessa värderingar, som framförts ovan, även ligga i folkethus-föreningens uppgift att tillämpa i sin verksamhet. En vägran att hyra ut kan därmed vara rättsligt grundad. Det ska här konstateras att en folkethus-förening som uppbär lokal och anläggningsbidrag ofta är i ett *beroendeförhållande* till stat eller kommun och att bidraget ofta är *en förutsättning för att föreningen Folkets Hus ska fortbestå*.

Att folkethus-föreningen *tvings för sin överlevnad* att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folkethus-föreningens värdegrund kan innefatta ett brott mot Folkets Hus och Parkers föreningsrätt. I det fall kraven kan anses innefatta ett brott mot folkethus-föreningens föreningsrätt kan uthyrningen vägras.

Det är viktigt att konstatera att det idag *föreligger en praktisk möjlighet för stat eller kommun att öka organisationsbidragen* till det ideella föreningslivet och på det sättet undvika den starka styrningen som sker genom tillämpning av att objektivitets- och saklighetskrav som stat och kommun har att iaktta enligt RF för sin egen verksamhet när denna tillämpas även för oberoende föreningar. Det skulle bättre stå i överensstämmelse med de grundläggande reglerna för föreningsrätten att det generellt infördes en klar boskillnad mellan offentlig verksamhet och föreningsdriven ideell verksamhet inom ramen för bidragssystemet.

Bestämmelsen i RF 1 kap 2 § som ger uttryck för en allmängiltig offentligrättslig objektivitetsprincip och som gäller även andra som fullgör ett kommunalt förvaltningsuppdrag inom den kommunala förvaltningen borde *begränsas till kommersiella företag* och inte ideella föreningar som har en stark grund i sina värderingar även när de svarar för en statlig eller kommunal förvaltningsuppgift.

Det föreligger ett behov av rättslig prövning av om det nuvarande systemet för bidrag till civilsamhället innefattande Boverkets kriterier för stöd innebär att enskilda folkethus-föreningar har rätten att vägra hyra ut till icke demokratiska organisationer till rättslig prövning i högre instanser med full rättslig argumentation, utifrån föreningsrätten, europakonventionen, grundlag, kommunallag och de avtal som folkethus-föreningen träffar med stat och kommun.

Vad som borde prövas är om en folkethus-föreningens föreningsrätt är kränkt då det kan konstateras att folkethus-föreningen är i ett beroendeförhållande till stat eller kommun;
att folkethus-föreningen måste ha ett bidrag för att fortbestå;
att det föreligger möjlighet att för stat eller kommun att ge ett alternativt villkorslöst stöd utifrån värderingsgrund och
att folkethus-föreningen tvings att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar den värdegrund som förestavas för bidrag enligt Boverkets kriterier för stöd.

När dessa omständigheter föreligger talar det för att en prövning av om att vägra en uthyrning kan bli lyckosam och att ett brott mot folkethus-föreningens föreningsrätt kan föreligga.

5. OLIKA SCENARIER FÖR SAMVERKAN KOMMUN OCH FOLKETS HUS FÖRENING

Av de ovan beskrivna rättsliga utgångspunkterna kan följande slutsatser dras under angivna förutsättningar:

Alternativ 1:

Folkethus-föreningen äger sin fastighet och lokal och har inga bidrag.

Folkethus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut sina lokaler.

Krav på en folkethus-förening att under dessa förhållanden hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folkethus-föreningens värdegrund kan vägras och skulle innebära ett brott mot folkethus-föreningens föreningsrätt.

Alternativ 2:

Folkethus-förening äger sin fastighet och lokal och har organisationsbidrag

Folkethus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut sina lokaler. Organisationsbidrag utgår ifrån att ge bidrag till den verksamhet som föreningen själv bedriver utifrån sina stadgar. Organisationsbidrag har normalt endast generella kriterier såsom demokratisk värdegrund och ställer inte andra krav på folkethus-föreningens förhållande till andra föreningar.

Krav på en folkethus-förening att under dessa förhållanden hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folkethus-föreningens värdegrund kan vägras och innebär ett brott mot folkethus-föreningens föreningsrätt.

Alternativ 3:

Folkethus-förening äger sin fastighet och lokal och har ett bidrag till viss aktivitet.

Folkethus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med i de delar som inte omfattas av ett bidrag till viss aktivitet från kommun. Bidrag till viss aktivitet utgår normalt för att stödja en förening för vad den gör i form av en viss aktivitet startad på eget initiativ eller på kommunens initiativ. Om föreningen inom den aktivitet som omfattas av bidraget kan anses svara för någon statlig eller kommunal förvaltningsuppgift eller detta är reglerat i avtal med kommunen, kan föreningen ha kravet på sig att iaktta objektivitetskravet och lika behandling. Detta innebär att föreningen inom ramen för den avsedda aktiviteten inte kan diskriminera en politisk organisation på grund av deras politiska uppfattningar. Om detta kan vara

aktuellt kan bero på vilken typ av aktivitet det är fråga om och vad som är avtalat med stat och kommun.

I det fall folketshus-föreningen är i ett beroendeförhållande till stat eller kommun och måste ha bidraget för att fortbestå och det föreligger möjlighet att för stat eller kommun att ge ett annat, ett villkorslöst stöd utifrån värderingsgrund och folketshus-föreningen trots det tvingas att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folketshus-föreningens värdegrund kan det argumenteras för att uthyrning kan vägras och detta innebär ett brott mot Folkets Hus förenings föreningsrätt.

Alternativ 4:

Folketshus-förening äger sin fastighet och lokal och har uppdragsersättning för förvaltningsuppgift enligt avtal med stat eller kommun.

Folketshus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut sina lokaler i de delar som inte omfattas av en uppdragsersättning för förvaltningsuppgift enligt avtal med stat eller kommun. Uppdragsersättning föreligger normalt enligt ett avtal där kommunen gett föreningen ett uppdrag att utföra viss verksamhet på initiativ av kommunen. Om Folketshus-föreningen inom den verksamhet som omfattas av uppdraget från kommunen kan anses svara för kommunala förvaltningsuppgifter, har föreningen normalt kravet på sig att iaktta objektivitetskravet och kravet på lika behandling. I vart fall kan kommunmedlemmar och andra föreningar ställa krav på kommunen att i sina avtal om uppdragsersättning ställa krav på att objektivitetskravet och kravet på lika behandling iakttas. Detta innebär att föreningen inom ramen för den avsedda uppdraget inte kan diskriminera en politisk organisation på grund av deras politiska uppfattningar. Om detta blir aktuellt kan bero på vad som avtalats och vilken typ av uppdrag det är fråga om.

I det fall folketshus-föreningen är i ett beroendeförhållande till stat eller kommun och måste ha bidraget för att fortbestå och det föreligger möjlighet att för stat eller kommun att ge ett villkorslöst stöd utifrån värderingsgrund och Folketshus-föreningen tvingas att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folketshus-föreningens värdegrund inom ramen för uppdraget kan det argumenteras för att detta innebär ett brott mot folketshus-föreningens föreningsrätt och att uthyrning kan vägras.

Alternativ 5:

Folketshus-förening äger sin fastighet och lokal och har anläggnings- eller lokalbidrag.

Folketshus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut sina lokaler. Anläggnings- eller lokalbidrag föreligger normalt enligt ett beslut där stat eller kommunen gett föreningen ett bidrag för täckande av kostnader som Folketshus-föreningen har för sina anläggningar eller lokaler. Det som är styrande för vilka krav som föreligger på folketshus-föreningen i samband med mottagandet av bidraget är vilken policy som stat och kommun fastställt för bidraget, hur avtalet mellan stat eller kommun och folketshus-föreningen är utformat och vilken typ av anläggning det är fråga om, det vill säga, om lokalerna och anläggningen kan hyras ut. Om det i kriterierna för bidraget anges att detta förutsätter att anläggningen ska vara tillgänglig för alla föreningar i kommun kan folketshus-föreningen därmed ha kravet på sig att normalt hyra ut till alla föreningar. I vart fall kan kommunmedlemmar och andra föreningar ställa krav på kommunen att i sin bidragsgivning och kriterierna för denna ställa krav på att objektivitetskravet och kravet på lika behandling iakttas.

Detta innebär att folketshus-föreningen inom ramen för den avsedda verksamheten normalt inte kan vägra att hyra ut till en politisk organisation **om folketshus-föreningen vill behålla bidraget**. Folketshus-föreningens vägran i sig kan en förening som vill hyra normalt inte klaga över.

I det fall folketshus-föreningen är i ett beroendeförhållande till stat eller kommun och måste ha bidraget för att fortbestå och det föreligger möjlighet att för stat eller kommun att ge ett villkorslöst stöd utifrån värderingsgrund och folketshus-föreningen trots det tvingas för att få bidrag att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folketshus-föreningens värdegrund kan det argumenteras för att detta innebär ett brott mot Folketshus-föreningens föreningsrätt.

Alternativ 6:

Kommunen äger fastighet och lokaler och folketshus-föreningen disponerar fritt lokalerna utan bidrag.

Folketshus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut sina lokaler. En nyttjanderätt eller uppdragsavtal föreligger normalt enligt ett avtal där kommunen gett föreningen en rätt att nyttja kommunens lokaler. Det som är styrande för vilka krav som föreligger på föreningen i samband med nyttjanderätten är vilken policy som kommunen fastställt för detta, hur avtalet mellan kommunen och föreningen är utformat och vilken typ av anläggning det är fråga om. Om det i kriterierna för nyttjanderätten anges att detta förutsätter att anläggningen ska vara tillgänglig för alla föreningar i kommunen kan föreningen därmed ha kravet på sig att iaktta objektivitets- och saklighetskravet och kravet på lika behandling **för att få behålla nyttjanderätten eller uppdragsavtalet**.

I det fall folketshus-föreningen är i ett beroendeförhållande till kommunen och måste ha nyttjanderätten eller uppdragsavtalet för att fortbestå och det föreligger möjlighet att för stat eller kommun att ge ett villkorslöst stöd utifrån värderingsgrund och folketshus-föreningen trots det tvingas för att få nyttjanderätten eller uppdragsavtalet att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folketshus-föreningens värdegrund kan det argumenteras för att detta innebär ett brott mot Folkets Hus förenings föreningsrätt.

Alternativ 7:

Kommunen äger fastighet och lokaler och Folketshus-förening hyr lokalerna och erhåller organisationsbidrag.

Folketshus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut lokalerna i det fall andrahandsuthyrning är möjlig och inte är särskilt reglerat. Organisationsbidrag utgår ifrån att ge bidrag till den verksamhet som föreningen själv bedriver utifrån sina stadgar. Organisationsbidrag har normalt endast generella kriterier såsom demokratisk värdegrund och ställer inte andra krav på folketshus-föreningens förhållande till andra föreningar.

Krav på en folketshus-förening att under dessa förhållanden hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folketshus-föreningens värdegrund skulle innebära ett brott mot Folketshus-föreningens föreningsrätt och uthyrningen kan vägras.

Alternativ 8:**Kommunen äger fastighet och lokaler och Folketshus- förening hyr lokalerna och erhåller anläggnings- eller lokalbidrag.**

Folketshus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut sina lokaler. Anläggnings- eller lokalbidrag föreligger normalt enligt ett beslut där stat eller kommunen gett föreningen ett bidrag för täckande av kostnader som folketshus-föreningen har för sina anläggningar eller lokaler. Att folkets hus hyr lokalerna behöver normalt inte innefatta att folkets hus ha ett kommunalt förvaltningsuppdrag för kommunens räkning.

Det som är styrande för vilka krav som föreligger på folketshus-föreningen i samband med mottagandet av bidraget är då vilken policy som stat och kommun fastställt för bidraget, hur avtalet mellan stat eller kommun och Folketshus-föreningen är utformat och vilken typ av anläggning det är fråga om, det vill säga om lokalerna och anläggningen kan hyras ut. Om det i kriterierna för bidraget anges att detta förutsätter att anläggningen ska vara tillgänglig för alla föreningar i kommun och att folketshus-föreningen därmed har kravet på sig att iaktta objektivitetskravet och kravet på lika behandling kan detta innebära att folketshus-föreningen inom ramen för den avsedda verksamheten inte kan vägra att hyra ut till en politisk organisation på grund av deras politiska uppfattningar om inte kravet på objektivitet, saklighet och likabehandling föreligger *om de vill behålla anläggnings- eller lokalbidraget*.

I det fall folketshus-föreningen är i ett beroendeförhållande till stat eller kommun och måste ha bidraget för att fortbestå och det föreligger möjlighet att för stat eller kommun att ge annat, ett villkorslöst stöd utifrån värderingsgrund och folketshus-föreningen trots det tvingas att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folketshus-föreningens värdegrund kan det argumenteras för att detta innebär ett brott mot folketshus-föreningens föreningsrätt. I det fall det föreligger ett brott mot folketshus-föreningens föreningsrätt och uthyrningen kan vägras.

Alternativ 9:**Kommunen äger fastighet och lokaler och Folketshus-förening hyr lokalerna och har uppdragsersättning enligt avtal med stat eller kommun.**

Folketshus-föreningen har enligt föreningsrätten rätt till full självständighet och kan välja vem man vill samarbeta med och till vem man vill hyra ut sina lokaler i de delar som inte omfattas av en uppdragsersättning enligt avtal med stat eller kommun. Uppdragsersättning föreligger normalt enligt ett avtal där kommunen gett föreningen ett uppdrag att utföra viss verksamhet på initiativ av kommunen. Om folketshus-föreningen inom den verksamhet som omfattas av uppdraget från kommunen kan anses svara för *kommunala förvaltningsuppgifter*, kan föreningen ha kravet på sig att iaktta objektivitetskravet och kravet på lika behandling. Detta innebär att föreningen inom ramen för den avsedda uppdraget inte kan diskriminera en politisk organisation på grund av deras politiska uppfattningar. Om detta blir aktuellt kan bero på vad som avtalats och vilken typ av uppdrag det är fråga om.

I det fall folketshus-föreningen är i ett beroendeförhållande till stat eller kommun och måste ha bidraget för att fortbestå och det föreligger möjlighet att för stat eller kommun att ge ett annat, ett villkorslöst stöd utifrån värderingsgrund och folketshus-föreningen trots det tvingas att hyra ut sina lokaler till en förening eller politiskt parti som inte iakttar folketshus-föreningens värdegrund kan det argumenteras för att detta innebär ett brott mot folketshus-föreningens föreningsrätt. I det fall det föreligger ett brott mot Folketshus-föreningens föreningsrätt och uthyrningen kan vägras.

Stockholm 2018-06-07

Legal Counsel Stellan Gärde
Mobil 070 699 40 49
stellan.garde@telia.com
Björngårdsgatan 14A, 11852 Stockholm, Sweden
GARDEPRODUCTION AB

BILAGA 1

Folkets Hus och parkers policy

En ny uthyrningspolicy för folkrörelsen Folkets Hus och parker antogs 2014. Texten i den uthyrningspolicy som det här är fråga om är enligt följande:

Därför säger vi nej.

Folkrörelsen Folkets Hus och Parkers hundratals mötesplatser i hela landet bygger på jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde. De får aldrig bli en hävstång eller megafon som hjälper rasistiska/främlingsfientliga, icke-demokratiska och exkluderande rörelser att växa.

Det drar fram en våg av rasistiska och främlingsfientliga och exkluderande yttringar i både Sverige och övriga Europa. Det handlar om allt från religiös extremism till partier med en exkluderande agenda. Frågan om uthyrning av Folkets Hus och Parkers mötesplatser blir allt vanligare i detta sammanhang. Är det rätt eller fel att hyra ut? Vilken grund gäller för bedömning och ställningstagande? Inte sällan kidnappas vi med hjälp av vår egen historia och egna argument. Har vi inte en skyldighet att hyra ut till exempelvis partier som sitter representerade i demokratiskt valda församlingar? Betyder detta att vi inte respekterar yttrandefriheten? Svaret på båda dessa frågor är nej. Folkets Hus och Parkers mötesplatser ska främja mångfald, solidaritet och ett inkluderande synsätt. Det faktum att ett politiskt parti genom demokratiska val fått plats i demokratiska församlingar, gör inte automatiskt att deras politik främjar demokrati och rättvisa. En grupp blir inte automatiskt solidarisk för att den har formen av en förening. Vår grundläggande idé bygger på jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde. Därför säger vi nej till grupper som står för det motsatta. Därför säger vi nej till att ens indirekt utgöra en hävstång som hjälper dessa grupper växa och motarbeta det vi står för. Folkets Hus och Parkers rörelse växte fram som en nödvändig reaktion på tidsandan vid tiden runt förra sekelskiftet. Jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde var under denna tid som bäst en avlägsen dröm, men där alla konkreta yttringar som facklig anslutning, kvinnlig rösträtt och grundläggande välfärdsfrågor aktivt och brutalt bekämpades från stora delar av det etablerade samhället. Det fanns bara undantagsvis mötesplatser där dessa frågor kunde diskuteras. Motreaktionen vara att det byggdes mötesplatser i hela landet – med frivilligt engagemang och sparslantar från de engagerade själva. De mötesplatser de förverkligade, var arenor för det goda, solidariska och omfamnande. Så ser det ut än idag. Vi försvarar yttrandefriheten, men också rätten att säga nej när våra kärnvärden riskerar att kränkas. Vi vill därför uppmana våra medlemsföreningar att ställa sig bakom ett skärpt tonläge i den här frågan.

Aktivt motverka missbruk av mötesplatser

Vår folkrörelse får aldrig medverka till att rasistiska, främlingsfientliga och exkluderande rörelser växer sig starka och skapar tolerans och acceptans för strategier, politik och konkreta handlingar vars syfte är att motverka jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde. Vi gör det på två sätt – det ena är att klargöra vår position och aktivt delta i debatten runt dessa frågor, det andra är att lägga avtalsmässiga hinder för missbruk av våra mötesplatser. Vi vill att nedanstående text används i uthyrningsavtal, eller till dessa kopplade allmänna villkor, för att på ett konkret sätt markera vår ståndpunkt. Detta gör att hyrestagaren aktivt får intyga att denne respekterar och ställer sig bakom vår värdegrund etc. Ett osant intygande från hyrestagaren ger den lokala föreningen möjlighet att häva avtalet i fall där det senare visat sig att hyrestagaren farit med osanning. Uthyraren ges också möjlighet att i förväg pröva frågan genom bedömning av uthyrarens tidigare ställningstaganden och ageranden. Den här typen av formulering bygger på det ömsesidiga förtroende och ansvar vår folkrörelse respekterar, samt markerar också på ett tydligt sätt vår värdegrund.

Text för införande i avtal/allmänna hyresvillkor:

Genom undertecknandet av detta avtal/kontrakt intygar hyrestagaren att denne, samt eventuell underarrangör som avser bedriva verksamhet i den aktuella lokalen arbetar utifrån demokratiska värderingar samt respekterar och ställer sig bakom de grundläggande principerna om jämlikhet, jämställdhet och allas lika värde. Sådana arrangemang och sammankomster som innefattar illegal

verksamhet eller har inslag, föreläsare eller annan typ av information som för fram främlingsfientliga, rasistiska eller för annan grupp förnedrande/stötande/exkluderande påståenden/uttryck får ej genomföras i dessa lokaler. Hyrestagaren är skyldig att sanningsenligt uppge arrangemangets innehåll och inriktning. Brott mot denna regel betraktas som kontraktsbrott och ger uthyraren rätt att omedelbart häva avtalet, samt omgående stänga arrangemanget när kännedom om detta uppstår. Hyrestagaren kan för sådan förseelse stängas av som hyrestagare på obestämd tid. Kostnader som uppkommer i samband med stängning/inställande av arrangemang på denna grund åligger hyrestagaren. Om presumtiv hyrestagare genom officiella strategidokument, praktisk tillämpning, offentliga uttalanden, klargöranden eller motsvarande, genom sin verksamhet och förhållningssätt bedöms bryta mot någon av de ovanstående bestämmelserna är detta skäligen grund för uthyraren att efter prövning neka uthyrning. Prövning sker av uthyrarens styrelse, eller av styrelsen bemyndigad tjänsteman. Folkets Hus och Parker rekommenderar samtliga medlemsföreningar att anta och tillämpa denna uthyrningspolicy.

BILAGA 2

SD:s principprogram:

”Demokrati betyder folkstyre och Sverigedemokraternas uppfattning är att man inte helt kan förbigå ordet ”folk” i begreppet folkstyre och att folkstyret i längden riskerar att bli mycket problematiskt att upprätthålla i en stat som bebos av flera folk, där det inte råder konsensus kring vilka som skall räknas till folket och där det kanske inte ens förekommer en gemensam arena för debatt eftersom invånarna i staten inte talar samma språk. Vi ser således förekomsten av en gemensam nationell och kulturell identitet bland befolkningen i staten som en av de mest grundläggande hörnstenarna i en stark och väl fungerande demokrati.”

Miljön har visserligen en stor betydelse för individens utveckling och samspelar ofta med det biologiska arvet och den fria viljan. Det finns dock också en nedärvd essens hos varje människa som man inte kan undertrycka i hur hög utsträckning som helst utan att det får konsekvenser. Delar av denna essens är gemensam för de flesta människor och annat är unikt för vissa grupper av människor eller för den enskilde individen. Någon komplett förteckning över vad som ingår i denna mänskliga essens har vi ännu inte och kommer kanske heller aldrig att få. Till hjälp med att skapa en grovkornig bild kan vi dock ta den moderna vetenskapen och den mänskliga historien. Om det till exempel är så att en viss företeelse i olika varianter förekommit i nästan alla mänskliga samhällen i nästan alla tider, så menar vi att det är rimligt att anta att den på något sätt är kopplad till den mänskliga essensen.

”För att nämna några konkreta exempel så menar vi bland annat att de flesta människor är sociala och kollektiva varelser som har ett nedärvt behov av att tillhöra en större gemenskap, att de flesta människor primärt identifierar sig med andra individer som påminner om en själv och att de flesta människor har lättare att visa solidaritet och empati med individer som man upplever är en del av samma gemenskap som man själv tillhör. Av detta drar vi slutsatsen att en stark nationell identitet och ett minimum av språkliga, kulturella och religiösa skillnader har en gynnsam effekt på sammanhållningen, tryggheten och stabiliteten inom ett samhälle. Vi kan också konstatera att historiska försök med att bygga starka kollektiv som är större än nationen ofta har misslyckats, ibland med katastrofala följder ..”

Vi delar också den tidiga europeiska socialkonservatismens analys att nationalismen och stämkandet av samhörigheten på den nationella identitetens och den gemensamma kulturens och historiens grund är det kanske viktigaste medlet för att förverkliga de ovan nämnda strävandena.

Den nationalistiska ideologin är i allmänhet löst definierad och innebär i sin mest nedskalade form endast att den egna nationens intressen skall sättas i främsta rummet, att den egna nationen skall vara fri och suverän i förhållande till andra nationer och stater samt att statens gränser så långt det är möjligt skall sammanfalla med nationens utbredningsområde.

Sverigedemokraternas nationalism är öppen och ickerasistisk. Eftersom vi definierar nationen i termer av kultur, språk, identitet och lojalitet, och inte i termer av historisk nationstillhörighet eller genetisk grupptillhörighet, så är vår nationella gemenskap öppen även för människor med bakgrund i andra nationer.

Vi inser till exempel att det i vissa fall är nödvändigt att låta en stat omfatta flera nationer och att vissa nationer med hävdvunnen historisk rätt till det territorium de bebor saknar realistiska förutsättningar att kunna skapa och upprätthålla en egen stat. Närliggande exempel på detta är den svenska statens relation till de samiska och tornedalsfinska nationerna samt till den finlandssvenska minoritet som idag lever inom den finska statens ramar. Lösningen på dylika situationer bör vara att de nationer som befinner sig i minoritet inom den stat som de tillhör undantas från allmänna assimileringsträvanden och ges långtgående kulturell autonomi. Denna autonomi får dock inte i något avseende stå i motsats till allmänna rättsprinciper, grundläggande mänskliga rättigheter eller demokratiska principer.

Den nationella samhörigheten binder samman nationens medlemmar över tid och rum och skapar band mellan de döda, levande och ofödda generationerna liksom mellan unga och gamla, olika samhällsklasser, politiska läger och geografiska regioner.

Sverigedemokraterna definierar den svenska nationen i termer av lojalitet, gemensam identitet, gemensamt språk och gemensam kultur. Medlem av den svenska nationen kan man enligt vår uppfattning bli genom att antingen födas in i den eller genom att senare i livet aktivt välja att uppgå i den. Som infödd svensk räknar vi den som är född eller i tidig ålder adopterad till Sverige av svensktalande föräldrar med svensk eller nordisk identitet. Som assimilerad till den svenska nationen räknar vi den med icke-svensk bakgrund som talar flytande svenska, uppfattar sig själv som svensk, lever i enlighet med den svenska kulturen, ser den svenska historien som sin egen och känner större lojalitet med den svenska nationen än med någon annan nation.

Det faktum att vi ser assimilering som möjlig och eftersträvansvärd är inte detsamma som att vi också ser den som okomplicerad. Assimileringsprocessen är ofta lång och problemfylld och historien visar att det ibland kan ta flera generationer innan den är slutförd och i vissa fall lyckas den inte överhuvudtaget, utan leder istället till uppkomsten av segregerade och särkulturella samhällen. Ju mer en invandrades ursprungliga identitet och kultur skiljer sig ifrån den svenska nationens och ju större gruppen av invandrare är, desto svårare blir assimileringprocessen. Detta är en av de primära orsakerna till att Sverigedemokraterna förespråkar en långsiktigt ansvarstagande och begränsad invandring, i synnerhet ifrån länder där kulturen och värdegrunden 16 starkt avviker ifrån den svenska.

Sverigedemokraterna skiljer på medborgarskap i den svenska staten och tillhörighet till den svenska nationen, men anser samtidigt att alla medborgare oavsett nationstillhörighet skall vara lika inför lagen och ha samma rättigheter och skyldigheter.

Den djupaste roten till den svenska kulturens särart ligger i vår historia och i den natur och det klimat där den har vuxit fram. Mot denna bakgrund är det inte särskilt förvånande att vår kultur uppvisar stora likheter med våra nordiska grannländers. Genom likheterna i levnadsbetingelser och årtusenden av nära och naturliga relationer mellan befolkningarna har en skandinavisk och nordisk kulturkrets vuxit fram. Denna nordiska kulturgemenskap är något som Sverigedemokraterna vill bejaka och bygga vidare på. I en bredare mening ser vi också Sverige som en del av en nordeuropeisk, europeisk och västerländsk kulturgemenskap.

Utländska företeelser kan mycket väl bli en del av den svenska kulturen om det sker naturligt, frivilligt, organiskt och successivt. Kulturimpulser som utan att anpassas till svenska förhållanden inympas i det svenska samhället av makthavare eller grupper som inte själva ser sig som svenska betraktar vi dock inte som en del av den svenska kulturen utan snarare som en form av kulturimperialism. Berikande kulturmöten sker bäst utan tvång eller propåer från överheten. I sin allra vidaste mening skulle den svenska kulturen kunna definieras som summan av allt som någonsin tänkts, skrivits, sagts, skapats eller gjorts av personer som tillhör den svenska nationen.

Sverigedemokraternas syn på kulturen och dess betydelse för samhällets och nationens fortlevnad medför naturligtvis att vi blir starka motståndare till mångkulturalismen som politisk idé och samhällssystem.

I vår tolkning är begreppet mångkulturalism synonymt med den politiska idén om att det är positivt för ett samhälle att inom sig rymma en mängd olika nationella kulturer, sakna en överordnad majoritetskultur och att aktivt arbeta för att invandrargrupper skall bevara sin ursprungliga kultur och identitet. Huruvida slutmålet med de mångkulturalistiska strävandena är att skapa ett samhälle där alla nationella kulturer upplöses och sammanblandas till en ny gemensam mångkultur eller om det är att särkulturellt samhälle där en mängd vitt skilda nationella kulturer existerar parallellt inom samma stat, är för oss ovidkommande. Vår uppfattning är att bägge dessa scenarion kommer att leda till ett försämrat samhällsklimat med ökad rotlöshet, segregation, motsättningar, otrygghet och minskad välfärd som följd.

Vårt alternativ till mångkulturalismen är en återgång till en gemensamhetsskapande assimilationspolitik liknande den som rådde i landet fram till år 1975, där målsättningen är att invandrare skall ta seden dit de kommer och på sikt överge sina ursprungliga kulturer och identiteter för att istället bli en del av den svenska nationen. Kärnan i assimilationstanken är att slå fast att den svenska staten inte är ett kulturellt vakuum och att den svenska nationens kultur i kraft av sin historia, med undantag endast för de nationella minoriteterna, är överordnad andra nationers kulturer inom den svenska statens område. Som en logisk konsekvens av detta skall allt statligt och kommunalt stöd som syftar till att invandrare skall bevara och stärka sina ursprungliga kulturer och identiteter dras in. Parallellt med detta skall stödet till bevarandet och levandegörandet av det svenska kulturarvet öka.

Sverige har genom århundradena upplevt ett antal invandringsvågor. Främst har det rört sig om ett begränsat antal invandrare från kulturellt och geografiskt närliggande nationer, vilket gjort att dessa invandrare har kunnat

assimileras in i den svenska nationen. Trots att problem inte har saknats har denna historiska invandring i flera fall haft en positiv nettoinverkan på samhället. Tendensen i modern tid har varit en oerhört omfattande invandring från avlägsna länder och kulturkretsar. Trots att det inte saknas exempel på enskilda individer som på ett positivt sätt anpassat sig och bidragit till det svenska samhället under senare tid, så är ändå den sammanlagda nettoeffekten av massinvandringen från avlägsna länder starkt negativt, såväl ekonomiskt som socialt.

Bortsett från att vi inte anser det vara förenligt med barnens bästa att låta samkönade par och polyamorösa grupper adoptera och inseminera samt att det bör vara upp till de religiösa församlingarna själva att avgöra huruvida vigselakten skall utsträckas till att gälla även andra än två människor av olika kön, så skall personer som tillhör någon av de sexuella minoriteterna ha samma rättigheter och skyldigheter som andra. Trakasserier och förföljelse av någon människa på basis av dennes sexuella läggning är förkastligt och skall bestraffas hårt.

Sverige har varit ett kristet land i över tusen år. Kristendomen är intimt sammanvävd med den svenska kulturen och identiteten. Få andra idéer och institutioner har varit lika betydelsefulla för formlandet av den svenska kulturen som kristendomen och den svenska kyrkan. Det svenska språket, konsten, litteraturen, filosofin, moralen, traditionerna, arkitekturen, musiken m.m. är alla exempel på samhällsområden som varit och är starkt färgade av vårt kristna arv. Påverkan har dock också varit ömsesidig.

Islam och i synnerhet dess starka politiska och fundamentalistiska gren är enligt Sverigedemokraternas uppfattning den religiösa åskådning som visat sig ha svårast att harmoniskt samexistera med den svenska och västerländska kulturen. Islamismens inflytande på det svenska samhället bör därför i största möjliga utsträckning motverkas och invandringen från muslimska länder med starka inslag av fundamentalism bör vara mycket starkt begränsad.

Sverigedemokraterna ser arbetskraftsinvandring främst som ett sätt att tillfälligt kompensera för en dåligt fungerande matchning på den svenska arbetsmarknaden, men också en metod att ta till när antalet arbetstillfällen tillfälligt blir större än arbetskraften i landet. Därför förespråkar vi en modell med gästarbetare, där utländsk arbetskraft kan få tillfälligt uppehållstillstånd knutet till arbetsmarknadens behov. Viktigt att komma ihåg är att människor är så mycket mer än bara produktionsenheter i en ekonomi och att ökad kulturell heterogenitet, via stora, långväga folkomflyttningar, som regel får betydande negativa konsekvenser för det sociala kapitalet i invandringslandet. Tillåtandet av en omfattande och permanent arbetskraftsinvandring riskerar också att förvärra problemen i de utvecklingsländer som dräneras på sin unga och välutbildade befolkning.

Bilaga 3

Fortsättning § 182/17 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tilläggsyrkande och proposition

Janita Kirchberg, *SD* yrkar bifall på arbetsutskottets förslag med undantag av att Torsås Folkets Husförening inte ska beviljas bidrag till allmänna samlingslokaler. Janita Kirchberg hänvisar till kommunens regler för sådana bidrag, där Torsås Folkets Husförenings lokal inte uppfyller vad som anses vara en allmän samlingslokal på punkterna 2a, 2b och 3. I övrigt är inte kraven för driftbidrag uppfyllda vad gäller punkt 6 och 7.

Det kan inte anses vara skäligena villkor att baserat på lögner utestänga ett specifikt parti.

Anna Olausson, *KD* yrkar bifall på arbetsutskottets förslag med undantag av att Torsås Folkets Husförening beviljas verksamhetsbidrag men inte bidrag för allmänna samlingslokaler till dess att de ändrar sin uthyrningspolicy, så att den överensstämmer med Torsås kommuns riktlinjer för ansökan om bidrag för allmänna samlingslokaler.

Vid av ordförande ställd proposition mellan Janita Kirchberg, *SD* yrkande och Anna Olausson, *KD* yrkande finner hon att bildningsnämnden beslutar att bifalla Anna Olaussons, *KD* yrkande.

Vid av ordförande ställd proposition mellan arbetsutskottets förslag och Anna Olaussons, *KD* yrkande finner hon att bildningsnämnden beslutar att bifalla Anna Olaussons, *KD* yrkande.

att godkänna enhetschef Karin Seebass förslag till bidrag till allmänna samlingslokaler samt verksamhetsbidrag till hembygdsföreningar 2017, med undantag för Torsås Folkets Husförening som endast beviljas verksamhetsbidrag.

att uppdatera listan med pågående och avslutade ärenden i bildningsnämnden med beslutet att se över bidrag till föreningsbidrag inför 2018.

Jäv

Nämndens ordförande Sören Bondesson, *S* meddelar jäv och deltar inte i ärendet och in träder Elsa Jannert, *L* som tjänstgörande ordförande. Eva-Kristina Berg, *C* ersätter Elsa Jannert, *L* som justerare, Roger Isberg, *S* går in som tjänstgörande ersättare för Sören Bondesson, *S*.

Fortsättning

Justerandes signaturer

Utdragsbestyrkande